

**Disseny d'un Mòdul Professional sobre
Discapacitat i Educació Inclusiva per al Cicle
Formatiu de Grau Superior d'Educació Infantil**

Meritxell Soler Iglesias

Judit Fullana Noell

13 de juny de 2014

Universitat de Girona

**DISSENY D'UN MÒDUL PROFESSIONAL SOBRE
DISCAPACITAT I EDUCACIÓ INCLUSIVA PER AL
CICLE FORMATIU DE GRAU SUPERIOR
D'EDUCACIÓ INFANTIL**

Treball Final de Grau presentat al Departament de Pedagogia de la Facultat
d'Educació i Psicologia de la Universitat de Girona.

Tutora: Judit Fullana Noell
Grau en Pedagogia

Meritxell Soler Iglesias
13 de juny de 2014

Les persones no aprenem soles, sinó a través de la interacció amb els altres, perquè tots ens ensenyem a tots i tots aprenem de tots, d'aquí no només neix l'aprenentatge, sinó també el desenvolupament. (Pineda, 2013)

AGRAÏMENTS

Aquest Treball Final de Grau ha pogut existir gràcies al suport, col·laboració i paciència de moltes persones. En primer lloc, dono gràcies als meus pares, ja que ha estat a través del seu esforç i treball que he pogut arribar fins aquí. Als meus amics, ja que han tingut la paciència suficient per a seguir-ho essent després d'aquesta experiència.

A la meva tutora Judit, qui a través de la seva tasca de lectura, revisió i correcció del treball, m'ha permès millorar-lo tantes vegades com ha estat possible.

Com també i de forma molt especial, li agraeixo al meu germà Aleix l'oportunitat de viure amb ell la discapacitat, perquè ha estat gràcies a la seva forma de veure la vida, sense sentir-la, que jo he après a mirar-la i entendre-la d'una altra manera.

ÍNDIX

AGRAÏMETS.....	4
ÍNDIX.....	5
1. Introducció.....	6
2. Educació inclusiva: concepte i evolució.....	13
3. Formació del professorat per una educació inclusiva.....	23
4. Situació actual del currículum d'Educació Infantil.....	32
5. Proposta del Mòdul Professional Discapacitat i Educació Inclusiva.....	38
6. Conclusions.....	56
7. Paper del pedagog.....	59
8. Referències bibliogràfiques.....	61
9. Glossari de termes.....	65
10. Resum i descriptors.....	69

Introducció

Al llarg dels anys, l'atenció i el tractament de les persones amb discapacitat marquen etapes diferents, la primera de les quals correspon al període de l'exclusió, l'infanticidi, la repulsa i el rebuig. Una de les etapes posteriors, encara molt present a Espanya, és la que centra tota l'atenció en el dèficit i tracta a les persones des de la perspectiva de la discapacitat. Mitjançant aquesta visió, en l'àmbit de l'Estat espanyol, apareix una nova llei que va possibilitar el reconeixement institucional dels drets de les persones amb discapacitat a formar part de la societat de forma igualitària, i a rebre les ajudes necessàries per tal de complir amb aquest objectiu. La LISMI, Llei 13/1982, de 7 d'abril, d'integració social dels minusvàlids, marca un referent legal al nostre país ratificant els drets de les persones amb discapacitat.

Un altre període de temps que comprèn certs avenços en la visió de la discapacitat, és el que correspon a la integració. Apareix el concepte de necessitats educatives especials (NEE) i s'introdueixen principis com el d'integració, individualització dels serveis i normalització. Aquest canvi, comporta millores significatives com per exemple, la convivència entre diferent tipus d'alumnat, una millor representació de la societat dins l'escola, un intent per millorar el desenvolupament acadèmic i social de tots els infants... (Alonso i Sánchez-Dopico, 2011).

Des d'una perspectiva diferent de les persones amb discapacitat, trobem la Llei 51/2003, de 2 de desembre, d'igualtat d'oportunitats, no discriminació i accessibilitat universal de les persones amb discapacitat, la qual complementa la LISMI -Llei 13/1982, de 7 d'abril, d'integració social dels minusvàlids-, que defensa el dret d'igualtat i accessibilitat de totes les persones. De forma constant i a causa de la persistència de moviments reivindicatius a favor dels drets de les persones amb discapacitat, apareix una nova etapa que contempla la persona com la protagonista principal de l'acció i, alhora, l'acció es concentra en totes les capacitats i habilitats que tenen les persones amb discapacitat, deixant de banda les mancances. A partir d'aquest canvi de model conceptual, a la Convenció de l'ONU sobre els drets de les persones amb discapacitat (2006), s'estableix el dret a l'educació inclusiva des d'una nova perspectiva de drets humans (Alonso i Sánchez-Dopico, 2011). A més a més, a l'Informe del Relator Especial sobre el Dret a l'Educació redactat el 2007 pel Consell de Drets Humans de la ONU,

es concep l'educació inclusiva com el nou paradigma, capaç de millorar totes les mancances i limitacions de l'educació que s'ha desenvolupat al llarg dels últims anys (Muñoz, 2007).

És necessari, doncs, aclarir què s'entén per inclusió, per evitar el que massa sovint ha esdevingut l'acceptació resignada d'alguns alumnes en el centre escolar ordinari, el qual no ha sofert cap modificació en l'organització, el funcionament, ni s'ha valorat des de quina perspectiva es treballarà la diversitat de l'alumnat (López Melero, 2001, citat a Echeita i Simón, 2007). La inclusió real i efectiva és la que accepta, reconeix i valora les singularitats de l'alumnat, possibilitant-los-hi la participació en el dia a dia del centre (Giné, 2001), creant un sentiment de pertinença a la comunitat educativa per tal de veure's reconegut, acceptat, valorat i satisfet, la qual cosa facilita el procés d'ensenyament i aprenentatge (Echeita i Simón, 2007). A més a més, és d'obligat compliment tenir en compte que la inclusió no se cenyeix al camp educatiu sinó que és un objectiu transversal a tots els àmbits de la vida que suposa un enriquiment cultural i educatiu (Parrilla, 2002).

En matèria educativa, és imprescindible mencionar tres de les lleis més pretensioses que han modificat el sistema escolar de diferents formes i en diferents moments. La primera de les quals és la LOGSE, Llei Orgànica 1/1990, de 3 d'octubre, d'Ordenació General del Sistema Educatiu, que marca un referent en el nostre país perquè estableix l'educació un dret universal per a tota la població, indiferentment de les concepcions ideològiques, del nivell econòmic i/o social i de si tenen discapacitat o no. Posteriorment, a l'any 2006 s'aprova la LOE, Llei Orgànica 2/2006, de 3 de maig, d'Educació, a través de la qual s'intenta millorar el nivell educatiu dels alumnes, augmentant la qualitat del procés d'ensenyament, tenint en compte la inclusió i l'atenció a la diversitat des de diferents programes i metodologies. Finalment i arribant a l'actualitat, trobem la LOMCE, Llei Orgànica 8/2013, de 9 de desembre, per a la millora de la qualitat educativa, que té per objectiu augmentar el rendiment/excel·lència de tot l'alumnat, per tal de complir amb les exigències europees i aconseguir igualar els resultats educatius amb la resta d'Europa. No obstant això, segons Rubia (2013), la LOMCE no té en compte el progrés ni les millores que les anteriors lleis van impulsar a favor de la inclusió, com tampoc té en compte l'atenció a la diversitat.

Seguint amb les lleis i mesures que, actualment, es troben a l'ordre del dia, és molt coneguda en el món de les persones amb discapacitat l'Estratègia Espanyola sobre discapacitat 2012-2020, fonamentada en la no discriminació, la igualtat en el tractament, l'accessibilitat, la

normalització, com també la protecció social i la participació en la societat de les persones amb discapacitat, entre d'altres (Ministeri de sanitat, política social i igualtat, 2011). Aquest document, a través del qual, a més de fixar uns objectius pel 2020 relacionats amb el mercat laboral, l'educació, la pobresa i l'exclusió social, marca uns propòsits i unes intencions que es tradueixen en mesures d'actuació necessàries per a la inclusió de les persones amb discapacitat i la participació en la societat. Aquesta estratègia espanyola s'alinea amb l'Estratègia Europea sobre discapacitat 2010-2020, la qual es recolza en la Convenció de les Nacions Unides sobre els drets de les persones amb discapacitat de l'any 2006.

Un dels requisits més importants que destaca el document és l'accessibilitat al món per part de les persones amb discapacitat de la mateixa manera que la resta de la població, participant en les activitats, les instal·lacions, els béns i serveis com a persones, estudiants, consumidors, actors socials... La igualtat en el tractament és la peça del trencaclosques que permet la inclusió en qualsevol àmbit, concedint una normalització a la vida diària de les persones amb discapacitat. Conèixer la realitat que ens envolta, saber les complicacions i les dificultats a què s'enfronten diàriament aquestes persones, entendre les diferents problemàtiques que l'entorn els hi genera, és el primer pas cap a la sensibilització i comprensió de la discapacitat. Aquestes característiques són importants, tal com s'assenyala a l'informe i a les recomanacions de l'Organització Mundial de la Salut (OMS) i del Banc Mundial (Ministeri de sanitat, política social i igualtat, 2011), per evitar la discriminació i garantir la igualtat.

És en aquest context en el qual el treball que es presenta a continuació adquireix sentit, ja que és un treball que parteix de la detecció d'una necessitat real, la necessitat d'igualtat en el tractament de les persones amb discapacitat, que situa aquesta necessitat en un context, el context de viure i conviure al món i, per acabar, té una meta o un fi pel qual cal treballar dia a dia, el de la inclusió social i educativa. A més, fent referència a les mesures estratègiques espanyoles respecte a l'educació (Ministeri de sanitat, política social i igualtat, 2011), és necessari impulsar una educació inclusiva a totes les etapes del sistema educatiu utilitzant els mitjans de suport necessaris, cal promoure la detecció precoç de les necessitats educatives especials, objectiu que adquireix una importància destacable en l'etapa d'educació infantil a causa de l'escassa edat dels nens i nenes i a la idoneïtat d'aquesta per intervenir. Per últim, la mesura estratègica més significativa a través de la qual sorgeix la proposta del Mòdul

Professional Discapacitat i Educació Inclusiva, és la necessitat d'avançar en la inserció d'assignatures que contribueixin a garantir els drets de les persones amb discapacitat.

La motivació principal d'aquesta proposta resideix en la millora de l'atenció dels infants dins de l'àmbit educatiu, independentment de les seves característiques, dificultats, necessitats i problemàtiques relacionades amb la discapacitat, a la primera etapa d'escolarització no obligatòria (0 a 3 anys), emmarcat en la formació dels futurs Tècnics en Educació Infantil (TEI), a través del disseny d'un Mòdul Professional sobre Discapacitat i Educació Inclusiva, pensat per impartir en el Cicle Formatiu de Grau Superior d'Educació Infantil que pertany a la família professional de Serveis socioculturals i a la comunitat.

El DECRET 244/2013, de 5 de novembre, pel qual s'estableix el currículum del cicle formatiu de grau superior d'educació infantil, destaca com a competència general de la titulació “dissenyar, implementar i avaluar projectes i programes educatius d'atenció a la infància en el primer cicle d'educació infantil en l'àmbit formal [...], i a tota l'etapa en l'àmbit no formal, generant entorns segurs en col·laboració amb altres professionals i amb les famílies”¹. De forma més específica trobem les competències professionals, personals i socials connectades directament amb el perfil professional de tècnic superior en educació infantil de les quals destaquen en relació amb el tema presentat; la competència de respondre a les diverses necessitats dels infants i de les famílies que necessiten la col·laboració d'altres professionals o serveis mitjançant els recursos i procediments adequats, i la capacitat de desenvolupar l'activitat educativa donant resposta a les necessitats i característiques dels infants a través d'una bona organització dels recursos.

Aquestes competències apareixen en els diferents mòduls professionals de forma transversal però, sobretot, els mòduls que contenen més informació i formació al respecte són: el Mòdul Professional d'expressió i comunicació, a través del qual s'especifiquen i s'analitzen les principals alteracions i trastorns en el desenvolupament de l'expressió oral, musical, del llenguatge lògic-matemàtic, del llenguatge gestual i del plàstic, i el Mòdul Professional de desenvolupament cognitiu i motor, a través del qual s'analitzen les principals alteracions en el desenvolupament sensorial, motriu i cognitiu. No obstant, la quantitat d'hores que es

¹ Decret 244/2013, de 5 de novembre, pel qual s'estableix el currículum del cicle formatiu de grau superior d'educació infantil, DOGC núm. 6497 (2013). p.5.

dediquen a formar als estudiants en aquests temes són poques si es té en compte la totalitat que contempla el cicle (2000h.). Per altra banda i a més de ser petites pinzellades informatives que tenen com a objectiu formar a l'estudiant, semblen adquirir un caràcter molt descriptiu de les alteracions, trastorns, problemàtiques, dificultats... allunyant-se de la sensibilització i comprensió de la discapacitat, com també d'un dels aspectes més importants, el de la inclusió educativa.

L'objectiu principal d'aquesta proposta és elaborar un mòdul teòric-pràctic sobre la inclusió educativa dels infants amb discapacitat, tenint en compte les necessitats que en deriven, per tal d'impartir al Cicle Formatiu de Grau Superior d'Educació Infantil. És important que els tècnics en educació infantil no solament estiguin informats, sensibilitzats i conscienciats sobre el tema, sinó que també cal que estiguin preparats per atendre als infants amb discapacitat, han de saber actuar de forma que assegurin la igualtat d'oportunitats, el tractament no discriminatori i el respecte a la dignitat, contribuint a millorar la participació, l'acceptació i el sentiment de pertinença de tots els infants i les seves famílies a la comunitat educativa. Com podem comprovar, aquest objectiu d'informar i formar a les persones i a la societat en general ja es contemplava a la Llei 13/1982, de 7 d'abril, d'integració social dels minusvàlids, afirmant que “els poders públics han de promoure la informació necessària per a la mentalització completa de la societat, especialment en els àmbits escolar i professional, amb l'objectiu que aquesta, en conjunt, col·labori en el reconeixement i l'exercici dels drets dels minusvàlids, per a la seva integració total”².

El Mòdul Professional que es presenta a continuació té l'objectiu principal de capacitar a l'estudiant, de forma explicativa, reflexiva, pràctica i a través de diferents coneixements, per respondre a les diverses necessitats educatives i dificultats dels infants, mitjançant la igualtat en el tractament i des d'una visió inclusiva, tant en l'àmbit formal com en l'àmbit no formal. Aquest objectiu es desenvoluparà, en primer lloc, a través del coneixement, sensibilització i comprensió de la discapacitat, aspectes que es destaquen a l'Estratègia Espanyola sobre discapacitat 2012-2020, sense deixar de banda el component més important, que és el vessant inclusiu que es vol transmetre.

² Llei 13/1982, de 7 d'abril, d'integració social dels minusvàlids, BOE núm. 103 (1982). p.11107.

Per altra banda, el mòdul està dissenyat per aportar una formació complementària a la que s'adquireix a través dels altres mòduls professionals existents, els quals aporten coneixements necessaris i importants tant pels estudiants com pel mateix mòdul professional de discapacitats i inclusió social, mantenint d'aquesta forma l'ensenyament i l'aprenentatge de coneixements transversals al llarg del cicle, com també una aproximació global al tema de la inclusió social, mitjançant la interdisciplinarietat. En darrer lloc, el mòdul està orientat a la reflexió sobre la discapacitat i la inclusió educativa evitant allunyar-se de la base tècnica, professional i pràctica que requereix aquesta tipologia d'estudis orientats, principalment, a la incorporació al món laboral, és a dir, existeix la necessitat de formar i informar als estudiants per tal de donar a conèixer, sensibilitzar, fer comprendre... però no es pot oblidar la finalitat principal d'aquest Mòdul Professional dins del Cicle Formatiu de Grau Superior d'Educació Infantil, que és capacitar a l'estudiant per atendre a tots els infants de 0 a 3 anys en igualtat de condicions, indiferentment de la dificultat i/o problemàtica, creant un entorn inclusiu a l'aula d'educació infantil, donant especial èmfasi a l'etapa de 0 a 3 anys com a l'aula d'educació infantil, aspectes destacables tenint en compte els estudis.

No m'agradaria acabar aquesta introducció sense mencionar dos objectius més que té el treball; el primer està relacionat amb el paper d'estudiant en el qual em trobo actualment, és a dir com a estudiant del Grau en Pedagogia tinc l'objectiu d'ampliar el meu propi coneixement sobre la situació i tractament les persones amb discapacitat, donant especial importància a la inclusió educativa, a través de la selecció, lectura i anàlisi de material de lectura i/o audiovisual relacionat amb el tema, i el segon i últim objectiu, que per a mi és el més important tant personalment com professionalment, està relacionat amb utilitzar aquest Treball Final de Grau com una eina a favor de la cohesió i inclusió social i educativa, mitjançant l'elaboració d'un material que ofereixi coneixement, no tan sols als estudiants en l'àmbit formatiu com a mòdul professional sinó també, com a Treball Final en sí mateix a qualsevol persona interessada en el tema de la discapacitat i l'educació inclusiva.

En darrer terme, el treball que es presenta a continuació s'estructura principalment en quatre parts; a la primera part s'analitza l'evolució dels conceptes de discapacitat i educació inclusiva. Aquesta part, està orientada a l'estudi i concreció d'allò que s'entén per educació inclusiva, juntament amb totes les aportacions d'autors experts en el tema i el desenvolupament d'acords i estratègies internacionals, lleis i decrets nacionals a favor de la

inclusió. A continuació, s'inclou un apartat sobre la formació del professorat per una educació inclusiva, on s'especifiquen les habilitats, destreses i actituds que cal tenir en compte, en la formació d'un professorat que treballi des de la perspectiva de l'educació inclusiva. La tercera part està formada per una anàlisi de la situació actual del Cicle Formatiu de Grau Superior d'Educació Infantil en matèria de discapacitat, atenció a la diversitat i/o inclusió, tant educativa com social. S'analitzen les competències professionals, personals i socials, els objectius generals del cicle i els continguts dels mòduls que es relacionin, directament, amb l'educació inclusiva.

Finalment, l'última part és la que pertany a la presentació de la proposta del Mòdul Professional sobre Discapacitat i Educació Inclusiva, la qual es divideix en tres unitats formatives (Unitat Formativa 1: Educació inclusiva i escola inclusiva, Unitat Formativa 2: Atenció als alumnes amb discapacitat en una escola inclusiva, unitat formativa 3: Organització d'una aula d'educació infantil des de la perspectiva de l'educació inclusiva). Aquestes unitats formatives es presenten tenint en compte els objectius, continguts, competències, activitats, metodologia, bibliografia i temporalització de cada una. Per altra banda, aquesta part acaba recomanant algunes lectures opcionals i concretant el sistema d'avaluació del Mòdul Professional Discapacitat i Educació Inclusiva.

Educació inclusiva: concepte i evolució.

En aquest apartat es fa referència a l'evolució que ha tingut el concepte de discapacitat; la història de la segregació de les persones amb discapacitat és quelcom que succeeix des de fa molts anys i es troba subjecta a l'acceptació d'aquestes com a tals. A l'antiguitat, segons Garcia i Balda (2007), la discapacitat era vista com una possessió, es creia en sortilegis, màgia i bruixeria per tractar a la persona de la pròpia discapacitat; les actituds eren de menyspreu, rebuig i, fins i tot, abandonament i eliminació d'aquestes persones. Per altra banda, en aquest període trobem metges i filòsofs com Hipòcrates, Asclepiades, Galeno, Sorano, Celso, etc., que entenen les discapacitats i les anomalies com a desequilibris que formen part de la naturalesa humana, manifestant la necessitat d'oferir tractaments terapèutics (Vergara, 2002).

Hipòcrates (460- 370 a.C.), metge de l'antiga Grècia considerat el "*pare de la medicina*", va lluitar contra la concepció supersticiosa que s'atribuïa en aquell temps a les malalties mentals (considerats trastorns mentals o psicopatologies), donant gran valor a l'ètica en la medicina. El jurament hipocràtic és l'exemple clar de l'exercici d'aquesta pràctica respectuosa amb totes persones i aquestes són algunes de les idees que transmet: aplicaré els règims necessaris en benefici dels malalts segons les meves facultats i coneixements per evitar mals i perjudicis a ningú. No administraré mai un remei mortal, ni persuadiré a cap persona a fer-ho. Passaré la meva vida i exerciré la meva professió amb innocència i puresa. Quan entri en una casa no portaré un altre propòsit que el bé i la salut dels malalts, evitant qualsevol dany voluntari i corrupció. Guardaré silenci sobre tot allò que vegi o senti en l'exercici de la meva professió, com també mantindré en secret tot allò que no s'hagi de divulgar (Zamudio, 2012). Aquesta visió, es contraposa a opinions com les de Plató (427- 347 a.C.) qui defensava a la República que els dèbils i retardats no tenen lloc a la societat i caldria amagar-los en un lloc allunyat de la civilització (Bailey et al. 2008). Com també Aristòtil (384- 322 a.C.), que va defensar a Política la promulgació d'una llei que prohibís viure cap nen "*deforme*" (Vergara, 2002).

En la cultura romana (1300 a.C./ 476 d.C.) la situació no fou millor. Segons Vergara (2002), la crueltat cap a les persones amb discapacitat estava totalment acceptada, la por a mostrar-los al món feia que les famílies abandonessin els seus fills i els deixessin en femers públics on, qualsevol persona els podia recollir i emportar-se'ls o morien de gana, de fred o devorats per

animals. No obstant això, al segle IV d.C. a causa de la influència del cristianisme la situació va millorar: "...amb l'arribada del cristianisme es comença a notar un canvi, i una doctrina del respecte cap a la dignitat humana esdevé un moviment d'assistència i consideració cap a les persones amb deficiències" (Garcia i Balda, 2007: 129), ajudar les persones necessitades es va convertir en un signe de fortalesa, ja que per l'església els impedits, dèbils i dolguts es troben més a prop de Déu.

A l'Edat Mitjana, les actituds i comportaments cap a les persones amb discapacitat foren molt diverses. Segons Vergara (2002) durant aquesta època es creia que ser pobre era quelcom característic de la condició humana, ja que, Crist havia estat el més pobre de tots els éssers humans i, per tant, la pobresa és quelcom que ens apropa a Crist, indueix la caritat i amb aquesta la salvació. A més, s'obren institucions, cases d'acollida, asils, hospitals... per a l'assistència d'aquestes persones. A partir d'aquest moment, durant el període del Renaixement a la Il·lustració, trobem exemples pioners en l'assistència, tractament i atenció de les persones amb discapacitat, com és el cas de Pedro Ponce de León (1520- 1581) i Juan Pablo Bonet (1579-1633) pedagogs i logopedes que van iniciar l'educació de les persones amb discapacitat auditiva, com també Charles Michel L'Epée (1712-1789) pedagog i logopeda francès que va fundar a l'any 1760 la primera escola pública francesa per a persones amb discapacitat: *La Institution Nationale des Sords- Muets* a París. En el cas de les persones amb discapacitat visual, Valentin Haüy (1745-1822) va fundar a l'any 1748 la *Institution des Jeunes Aveugles* a París.

No obstant, tal com Alonso i Sánchez-Dopico (2011) ens evoquen, fou Juan Amos Comenius (1592- 1670) qui es va referir per primera vegada a l'educació dels nens amb discapacitat, creient fermament amb la capacitat de tots els infants a ser educats i, negant la convicció del fet que l'educació fos un obstacle per a les persones amb discapacitat.

Per altra banda, també hi van haver descobriments mèdics gràcies a figures formades en medicina i pedagogia com Philippe Pinel (1745-1826), Gaspard Itard (1774- 1836), Etienne Dominique Esquirol (1772-1840), Edouard Seguin (1812-1880) entre d'altres, els quals van aportar grans canvis en els propòsits i en les intencions socioeducatives, un dels quals és la creença en l'educabilitat de totes les persones (Garcia i Balda, 2007). Jean Itard (1774- 1826), amb l'estudi que va realitzar sobre l'educació de Victor de l'Aveyron, un nen salvatge d'onze o dotze anys trobat en els boscos de França, va introduir el tractament mèdic- pedagògic a

través de mètodes que van permetre educar a Victor mitjançant els sentits i, Seguin (1812-1880), qui va ampliar les possibilitats del mètode utilitzat per Itard, marca la importància del paper de l'escola com a principal agent de canvi social (Vergara, 2002).

En els segles XVII i XVIII, per Garcia i Balda (2007), s'inicia l'atenció real de les persones amb discapacitat tot i que es va duu a terme en manicomis, orfenats, presons... A finals del segle XVIII i principis del segle XIX s'institucionalitza de forma especialitzada a aquestes persones però, més específicament, a les persones amb discapacitats sensorials, iniciant concretament aquesta atenció i tractament amb les persones amb discapacitat auditiva. Per altra banda, a partir del segle XX es desenvolupa de forma definitiva l'educació especial, a l'any 1901 s'obre l'escola de Ovide Decroly per a "*retardats i anormals*" a Brussel·les, a l'any 1906 s'inaugura la primera *Casa dei Bambini* de Maria Montessori a Roma, per a nens pobres i amb problemes, com també hi va haver aportacions d'altres personalitats com Alfred Binet, Elizabet Farrol, Francisco Pereira els quals van fundar l'any 1907 la revista "*La Infancia anormal*" i, Gonzalo Lafora que a través de la publicació de "*Los niños mentalmente anormales*" es crea l'any 1925 l'Institut Mèdic- Pedagògic a Madrid (Vergara, 2002). Al llarg dels anys, l'atenció i el tractament de les persones amb discapacitat marquen etapes diferents; el model assistencial pertany a l'època de l'exclusió, l'infanticidi, la repulsa i el rebuig, en aquest període s'intentava aïllar les persones amb discapacitat de la resta de la societat.

Una segona etapa que contempla un gran període de temps i que, en moltes ocasions, segueix estant present en països com Espanya, és la que pertany al model mèdic, segons el qual el problema el té l'infant i, per tant, aquest necessita estar escolaritzat en una escola especial amb professors d'educació especial, separat de la resta d'estudiants que assisteixen a una escola ordinària amb professorat no especial (Alonso i Sánchez-Dopico, 2011). Aquest model, segons Garcia i Balda (2007) se centra en el dèficit i tracta a les persones des de la perspectiva de la discapacitat com una malaltia i la seva possible curació. Per Pallisera (2010) és "el model dels estereotips, de les etiquetes, basat en categories que despersonalitzen perquè no tenen en compte la idiosincràsia, les preferències, capacitats i necessitats de suports individuals" (Pallisera, 2010: 71).

Tot i que durant aquest període de temps la visió que es tenia de les persones amb discapacitat se centrava sobretot en el dèficit, no m'agradaria acabar aquest apartat sense citar algunes de les lleis que, a escala territorial, van possibilitar el reconeixement institucional dels drets de

les persones amb discapacitat a formar part de la societat de forma igualitària i a rebre les ajudes necessàries per tal de complir amb aquest objectiu. La primera reforma important és la de l'any 1982 amb la Llei 13/1982, de 7 d'abril, d'integració social dels minusvàlids, la qual marca un referent legal al nostre país ratificant els drets de les persones, ja establerts a la Constitució, concretament els de les persones amb discapacitat: “els principis que inspiren aquesta Llei es fonamenten en els drets que reconeix l'article quaranta-nou de la Constitució, pel que fa a la dignitat que els és pròpia, als disminuïts en les seves capacitats físiques, psíquiques o sensorials per a la seva completa realització personal i la seva total integració social [...]”³.

Un altre canvi de model conceptual que cal mencionar és el que correspon a la integració de les persones amb discapacitat. En aquest model, el sistema d'escola ordinària no es modifica, és l'infant amb discapacitat qui ha d'adaptar-se al centre mitjançant suports específics i, en cas de no aconseguir-ho el fracàs educatiu és molt possible (Alonso i Sánchez-Dopico, 2011). Per Garcia i Balda (2007) des de la perspectiva d'aquest model conceptual, l'atenció a les persones amb necessitats educatives especials (NEE) és la nova forma de designar a aquestes persones dins del món educatiu en un medi ordinari, sempre que sigui possible i la gravetat de la discapacitat no ho impedeixi. S'introdueixen principis com el d'integració, individualització dels serveis i normalització, el qual significa acceptar l'infant tal com és, incloses les seves necessitats, reconeixent els mateixos drets i oferint els serveis pertinents per tal que pugui desenvolupar al màxim les seves capacitats (Alonso i Sánchez-Dopico, 2011). Aquest canvi, tal com assenyalen les autores anteriors, comporta millores significatives com per exemple, la convivència entre diferent tipus d'alumnat, una millor representació de la societat dins l'escola, un intent per millorar el desenvolupament acadèmic i social de tots els infants, entre d'altres.

En relació al concepte de necessitats educatives especials (NEE), Alonso i Sánchez-Dopico (2011) ens recorden que per primera vegada en el nostre país aquest concepte fou utilitzat a la LOGSE (1990), Llei Orgànica 1/1990, de 3 d'octubre, d'Ordenació General del Sistema Educatiu que suposa, segons Giné (2001), l'acceptació del dret que tenen totes les persones, amb discapacitat o sense, a formar part d'un centre educatiu ordinari i rebre una educació

³ Llei 13/1982, de 7 d'abril, d'integració social dels minusvàlids, BOE núm. 103 (1982). p.11106

igualitària ratificant, d'aquesta manera, el moviment a favor de la integració i les pràctiques integradores que s'estaven desenvolupant des d'alguns anys abans.

La reforma educativa que es va dur a terme va ser producte de les intencions que tenia el país per tal d'alinejar-se amb els objectius d'Europa en matèria educativa, tal com podem llegir a les Disposicions Generals de la llei, es tractava d'avançar cap a un horitzó comú construint un projecte plegats on l'educació i la formació adquirien el paper rellevant. La LOGSE va obrir la porta de les escoles a la totalitat de la població i, d'aquesta forma, l'educació es va convertir en un dret innegable de les persones, amb discapacitat o sense. La intenció fou crear una educació igualitària i integradora, capaç de contemplar a una gran varietat d'alumnes, cada un amb les seves particularitats, adaptant els nombrosos ensenyaments a la diversitat de característiques individuals, es tractava d'un sistema educatiu bàsic que garantia una educació comuna.

Avançant cap a una nova reforma consegüent d'una perspectiva diferent de les persones amb discapacitat és la Llei 51/2003, de 2 de desembre, d'igualtat d'oportunitats, no discriminació i accessibilitat universal de les persones amb discapacitat, la qual pretén ser un complement de la Llei 13/1982, de 7 d'abril, d'integració social dels minusvàlids, reafirmant el dret d'igualtat de les persones amb discapacitat. Aquesta norma legal forma part dels diferents intents, per part de la Unió Europea, amb tots els estats membres, juntament amb l'Organització de les Nacions Unides (ONU) i el Consell d'Europa entre d'altres, de reconeixement dels drets de les persones amb discapacitat i de protecció contra la discriminació. No obstant, el més destacable del document legal és el punt de vista que adquireix cap a les persones amb discapacitat, reconeixent-los-hi el poder i les capacitats plenes com a ciutadania activa, "com a ciutadans de drets; subjectes actius que exerceixen el dret a prendre decisions sobre la seva pròpia existència i no com a pacients o beneficiaris de decisions alienes; com a persones que tenen especials dificultats per satisfer unes necessitats que són normals, més que persones especials amb necessitats diferents a la resta de ciutadans i com a ciutadans que per atendre aquestes necessitats demanden suports personals, però també modificacions en els entorns que eliminin aquells obstacles que els hi impedeixen la seva plena participació"⁴.

⁴ Llei 51/2003, de 2 de desembre, d'igualtat d'oportunitats, no discriminació i accessibilitat universal de les persones amb discapacitat, BOE núm. 289 (2003). p. 43188

Aquesta nova visió de les persones amb discapacitat coincideix amb el canvi de model conceptual, a través del qual la persona es converteix en el centre de l'acció i l'acció se centra en tot allò que aquestes persones poden fer, és a dir, en les capacitats i no en les discapacitats. El model social, model que comporta que tant les escoles ordinàries com el professorat estiguin preparats per atendre a persones heterogènies, incloses les que tenen una discapacitat (Alonso i Sánchez-Dopico, 2011), té en compte les capacitats i treballa pel desenvolupament de les persones amb discapacitat a través de la seva pròpia autonomia, fomentant la implicació activa i el protagonisme en el seu procés de vida i, és la participació d'aquestes persones l'element més destacable.

Aquest nou model comporta una modificació en el procés educatiu, com manifesta Pallisera (2010), defensant la importància de la motivació i sensibilització, i la necessitat que els professionals de les diferents etapes del sistema educatiu treballin per a la formació de competències personals d'autoresponsabilització. El model social que actualment ja es troba present en països anglosaxons, és un model amb una visió inclusiva on la persona no necessita una integració específica sinó que és la institució, el centre o l'entitat qui s'encarrega de dissenyar un únic programa en funció de tots els alumnes i necessitats, integrant a totes les persones com a part activa del projecte.

Des d'aquesta nova visió de les persones amb discapacitat, la Convenció de l'ONU sobre els drets de les persones amb discapacitat del 2006, configura el dret a l'educació inclusiva des d'una perspectiva de drets humans: dignitat, autonomia, llibertat, independència, no discriminació, participació i inclusió, respecte i acceptació de la diferència, igualtat d'oportunitats, accessibilitat, entre d'altres (Alonso i Sánchez-Dopico, 2011). La Convenció pretén donar poder a les persones amb discapacitat, tant és així que a la mateixa Convenció aquestes persones van tenir un paper actiu, implicant-se en les deliberacions dels seus drets, el lema va ser "*Res de nosaltres sense nosaltres*". Aquest canvi en la percepció de la discapacitat afavoreix a les persones amb discapacitat i els permet tenir l'oportunitat d'aconseguir les seves plenes potencialitats, emfatitzant el greu impacte que les barreres actitudinals i ambientals existents en la societat poden tenir en el compliment dels drets humans, tal com assenyalen Alonso i Sánchez-Dopico (2011), la Convenció va permetre que les persones amb discapacitat participessin de forma activa, contribuint de forma important i garantint, d'aquesta manera, els mateixos drets i oportunitats que els altres.

A l'Informe que el Relator Especial sobre el Dret a l'Educació va redactar a l'any 2007 pel Consell de Drets Humans de l'ONU (Villalobos, 2007), apareix el concepte d'educació inclusiva com un nou paradigma que respon a les limitacions del tipus d'educació desenvolupat al llarg dels últims anys, un tipus d'educació que es qualifica de segregada, discriminatòria i insuficient. La inclusió suposa una nova ètica segons Parrilla (2002), un nou marc de referència més ampli que té en compte els drets de les persones. L'autora defineix la inclusió educativa com un repte escolar que parteix de la participació a la comunitat, de forma que s'assegurin els drets a formar part i a participar, activament, al centre escolar. Per Giné (2001) és una manera diferent d'entendre l'educació relacionada, sobretot, amb una filosofia de vida i uns valors, l'autor defensa que la inclusió no queda reduïda, tan sols, a una qüestió curricular sinó que cal oferir a tots els infants les oportunitats educatives, personals, socials, curriculars, materials... reconeixent la singularitat, valorant-los com a persones i permetent la plena participació activa dins la comunitat.

Echeita i Simón (2007) destaquen de forma important conceptes com els de participació, pertinença i acceptació. Aquests autors defensen que és la satisfacció personal dels alumnes amb la comunitat educativa la que facilita l'ensenyament i l'aprenentatge, és a dir quan els infants se senten reconeguts, acceptats i valorats en el centre, l'èxit escolar té unes possibilitats més elevades. A més a més, assenyalen que la millora de l'educació inclusiva comporta una anàlisi de tots els processos, situacions i factors exclusius que, aquests autors, anomenen "*barreres*", amb l'objectiu de suprimir-les. Per altra banda, Escudero i Martínez (2011) parlen de reestructuració i canvis en les organitzacions educatives, mencionen el dret de totes les persones a una educació normalitzada, sensible i atenta a les necessitats, amb serveis per a tot l'alumnat que ajudin i facilitin el procés d'ensenyament i aprenentatge. Powers (2002) suggereix que "l'educació inclusiva es concep com una resposta a la diversitat de l'alumnat basada en els principis d'equitat i acceptació, els quals tenen com a objectiu donar a tots els infants la igualtat de drets de participació en els plans d'estudi i a les comunitats educatives, valorats i acceptats com a membres reals que participen plenament d'aquestes comunitats, així com els drets per aconseguir el màxim desenvolupament possible acadèmicament, físicament, socialment i emocionalment" (Powers, 2002: 237).

Avançant cap a una inclusió educativa real i gràcies a tots els moviments reivindicatius i persones que reclamaven els mateixos drets i oportunitats per a tothom, la Convenció de

l'ONU sobre els drets de les persones amb discapacitat de 2006, va plantejar certes obligacions per a tots els Estats adherits a aquest pla, un dels quals és el dret de les persones amb discapacitat a accedir a una educació inclusiva, de qualitat i gratuïta, com també els drets a no quedar exclosos del sistema educatiu general per motius de discapacitat i a tenir accés a l'educació superior, la formació professional, l'educació per adults i l'aprenentatge al llarg de la vida (Alonso i Sánchez-Dopico, 2011).

Seguint el desenvolupament que l'educació inclusiva té al llarg dels anys, l'any 2006 en el nostre país s'aprova la LOE, Llei Orgànica 2/2006, de 3 de maig, d'Educació, a la qual s'afirma que és a través de l'educació que els joves aconsegueixen construir la seva personalitat, desenvolupar les capacitats i habilitats i configurar la pròpia identitat personal. A més, la LOE entén l'educació com un mitjà que ajuda als estudiants a entendre la realitat, a fomentar una convivència democràtica, respectant les diferències individuals i evitant la discriminació, amb la finalitat principal d'assolir la cohesió social.

La LOE (2006), d'acord amb la línia internacional que l'educació inclusiva va seguir durant els últims anys, intenta millorar el nivell educatiu de tot l'alumnat buscant la qualitat de l'ensenyament, sense passar per alt l'atenció a la diversitat i la inclusió. Concretament, es dedica un capítol de la llei a l'alumnat amb necessitats específiques de suport educatiu acordant els principis i recursos necessaris per assegurar el màxim desenvolupament personal, intel·lectual, social i emocional de tot l'alumnat. Segons López (2013), la Llei Orgànica d'Educació ha atès la diversitat de forma flexible, oferint la resposta més adient a cada estudiant mitjançant diferents itineraris educatius, com per exemple els Programes Compensatoris i els Programes de Diversificació Curricular, entre d'altres. Com també, diferents estratègies metodològiques com les adaptacions curriculars individuals i les adaptacions significatives, els programes de reforç...

Altrament i per seguir concretant què entenem per educació inclusiva, a la 48ª reunió de la Conferència Internacional d'Educació (CIE 2008) sobre Inclusió educativa: El Camí del Futur (Oficina Internacional d'Educació, 2008), es va assenyalar que tant els objectius, les estratègies, els marcs polítics, com també la institució i els seus actors poden ser potencialment fonts claus d'inclusió social, educativa i pedagògica. Aquesta inclusió, com indica el document de la CIE, exigeix oportunitats equivalents d'aprenentatge a totes les escoles, independentment de les conviccions socials i culturals, de les habilitats i de les

capacitats de l'alumnat. Cal generar ambients inclusius que respectin, entenguin i protegeixin la diversitat. Els sistemes educatius, les escoles i els docents han de respondre positivament a les expectatives i necessitats dels estudiants, garantint de forma igualitària l'accés efectiu a l'educació en un marc curricular unitari. La visió de l'educació inclusiva va més enllà d'un aspecte merament educatiu segons l'Oficina Internacional d'Educació (OIE, 2008), aquest nou marc inclusiu es vincula de forma directa al tipus de societat democràtica i de qualitat a la qual s'aspira.

No obstant, la LOMCE, Llei Orgànica 8/2013, de 9 de desembre, per a la millora de la qualitat educativa, que s'inicia afirmant que tots els alumnes mereixen una atenció pel desenvolupament del propi talent, amb l'objectiu de fer de l'educació el principal instrument de mobilitat social que superi les barreres econòmiques i socials, i es legitima amb la necessitat de millorar el rendiment/excel·lència i adequar-se a les noves exigències europees, sembla no tenir en compte els avenços dels últims anys. Rubia (2013) considera que "canviar la distribució de les despeses entre pública i privada, eliminar el valor educatiu d'algunes etapes, avortar el procés secularitzador, eliminar els mecanismes de compensació de les desigualtats, eliminar la participació o afirmar la unitat lingüística d'Espanya (marginant les diferents llengües dels territoris) són tota una declaració de principis ideològics" (Rubia, 2013: 23). A més a més, López (2013) després d'una anàlisi completa de la LOMCE des de la perspectiva de l'atenció a la diversitat conclou afirmant, "el sistema educatiu està immers en una crisi compartida per altres àmbits socials, no es pot romandre distants a aquesta. Però un pensament comú sobre els nostres punts dèbils i punts forts podria fer una educació més coherent i no tan inestable a cada legislatura. Cal reflexionar sobre els pilars fonamentals de cap a on volem encaminar-nos, aquest seria un bon començament" (López, 2013: 224).

Seguint el curs del temps, una última llei, publicada recentment i que cal mencionar, és el Reial Decret Legislatiu 1/2013, de 29 de novembre, pel que s'aprova el Text Refós de la Llei General de drets de les persones amb discapacitat i de la seva inclusió social, que afirma que les persones amb discapacitat s'han trobat sovint en condicions d'exclusió, la qual cosa ha vulnerat els seus drets i llibertats implicant la participació en la societat, mitjançant les seves capacitats. Aquest nou decret segons podem trobar en el preàmbul, ja que una anàlisi més exhaustiva no és el motiu d'aquest treball, té per objectiu adjuntar en un únic document legal les lleis aprovades anteriorment, així doncs recull la Llei 13/1982, de 7 d'abril, d'integració

social de les persones amb discapacitat –LISMI–, i la qualifica de gran avenç; la Llei 51/2003, de 2 de desembre, d'igualtat d'oportunitats, no discriminació i accessibilitat universal de les persones amb discapacitat i la Llei 49/2007, de 26 de desembre, que estableix el règim d'infraccions i sancions en matèria d'igualtat d'oportunitats, no discriminació i accessibilitat universal de les persones amb discapacitat. A més a més, el document també fa referència a la Llei 27/2007, de 23 d'octubre, per la que es reconeixen les llengües de signes espanyoles i es regulen els mitjans de suport a la comunicació oral de les persones amb discapacitat auditiva i/o visual. Com tampoc oblida, la Convenció Internacional sobre els drets de les persones amb discapacitat, aprovada a l'any 2006 per l'Assemblea General de les Nacions Unides (ONU), valent-se de la visió que tal convenció va defensar sobre les persones amb discapacitat com a subjectes actius dels seus drets, i utilitzant-la de referent en l'aprovació del nou decret.

La definició, que podem trobar en el nou reial decret legislatiu, sobre la discapacitat com una situació que és resultat de la interacció de la persona amb discapacitat amb qualsevol tipus de barrera que limita i restringeix la possibilitat de participar de forma efectiva en la societat, es té en compte, també, en el cas de l'educació inclusiva. El decret, mitjançant el capítol quatre titulat Dret a l'educació, determina el dret a una educació inclusiva, de qualitat i gratuïta, en igualtat de condicions, per a tothom, en tots els nivells educatius i al llarg de la vida. A més a més, estableix la necessària sensibilització, informació i formació de tots els professionals del món educatiu, per a una adequada atenció a les diverses necessitats dels estudiants amb discapacitat, per tal que tinguin els coneixements, les habilitats, les capacitats i les eines necessàries per fer-ho.

Formació del professorat per una educació inclusiva.

En relació a la formació d'un professorat que treballi des de la perspectiva de l'educació inclusiva, tal com s'està ressaltant al llarg d'aquestes pàgines, esdevé un element clau en l'educació inclusiva. Pallisera (2010) subratlla la importància que té la motivació i la sensibilització d'aquests professionals, els quals són un element clau en els processos de canvi i de transformació de l'educació. En el marc de l'educació inclusiva des del model social, l'autora defensa que "és necessari el compromís dels professionals de les diferents etapes educatives en la formació de les competències personals, que permetin l'autoresponsabilització de cada un en els seus processos i projectes vitals" (Pallisera, 2010: 84).

En l'àmbit legal, l'Estratègia Espanyola sobre discapacitat 2012-2020 que se centra en diferents àmbits i marca unes mesures estratègiques en cada un d'ells; incideix en la importància de la detecció precoç de les dificultats i les necessitats educatives especials, a través de la promoció d'una educació inclusiva a totes les etapes del sistema educatiu i, a més destaca el gran valor de la formació del professorat respecte de la inclusió social, de la participació, de la igualtat... (Ministeri de sanitat, política social i igualtat, 2011).

L'Agència Europea pel Desenvolupament de l'Educació de l'Alumnat amb Necessitats Educatives Especials (AEDNEE), organització europea independent que té el suport de la Unió Europea i dels estats membres, en el document de Formació del professorat per a l'educació inclusiva: perfil professional del docent en l'educació inclusiva de 2012⁵, detalla alguns dels elements importants d'aquest perfil; el primer dels quals és *valorar la diversitat* de forma positiva entenent que les diferències de l'alumnat han de ser respectades, compreses, valorades i ateses. El segon punt és *donar suport a tot l'alumnat* sense excepcions, la influència del docent és un element clau en l'autoestima de l'alumnat, en el procés d'ensenyament aprenentatge i en el sentiment de pertinença. Així mateix, el treball amb els pares i les famílies és un recurs essencial i, el docent ha de ser capaç d'utilitzar els mètodes, continguts, materials, activitats... com un instrument inclusiu. Un tercer aspecte que comprèn

⁵ Traducció del document realitzada per Yolanda Jiménez Martínez.

el document és el *treball en equip*, aquest treball s'ha de dur a terme entre els diversos professionals interns del centre de forma col·laborativa, entre les famílies pel fet que la seva participació és un valor afegit en el procés inclusiu i, amb altres professionals de suport. El quart i últim element està relacionat amb el *desenvolupament professional i personal*, és a dir amb tots els mètodes i les estratègies necessàries per dur a terme la pràctica educativa de forma inclusiva i la reflexió constant d'aquestes pràctiques.

Un altre document interessant, de Alonso i Sánchez- Dopico (2011), el qual se centra en l'anàlisi de la Convenció Internacional sobre els drets de les persones amb discapacitat del 2011, cita alguns criteris per a la formació del professorat en educació inclusiva. En el document es remarca la importància d'una formació contínua del professorat, a través d'un aprenentatge cooperatiu entre els diferents professionals, mitjançant una visió flexible dels continguts, mètodes i ensenyaments. A més, també es remarca la importància del treball en equip, on sigui el mateix professorat qui pugui opinar, aconsellar i orientar la tasca dels altres companys de professió (Alonso i Sánchez-Dopico, 2011).

No obstant això, la formació del professorat per una educació inclusiva no és un tema que s'hagi tractat només en convencions a través d'agències i organitzacions governamentals, sinó que existeixen autors importants que també s'han posicionat respecte a com ha de ser aquesta formació. Giné (2011) deixa clar que la inclusió no depèn exclusivament del professorat sinó que cal que existeixi una voluntat política, argumenta que aquesta formació s'ha d'orientar cap a l'acceptació de tot l'alumnat, la normalització de l'entorn educatiu, el coneixement de les diferències –aspecte important per treballar amb els diferents professionals per tal d'atendre les singularitats–, la col·laboració amb diferents professionals, el coneixement de mètodes, estratègies de participació i d'atenció a la diversitat, com també la reflexió constant de les pràctiques educatives. Ainscow (2003) fa referència a les Autoritats Educatives Locals (AEL) d'Anglaterra, on el sistema educatiu està organitzat per zones, com les encarregades de gestionar la inclusió i posar en marxa aquestes pràctiques, eliminant les barreres a la participació. A més, són les responsables de facilitar tot el suport necessari a les escoles i fomentar programes, iniciatives i estratègies eficaces, amb l'objectiu de millorar l'educació inclusiva.

Echeita (2012), analitzant els resultats del projecte de *Teacher Education for Inclusion* de l'Agència Europea pel Desenvolupament de l'Educació de l'Alumnat amb Necessitats

Educatives Especials (AEDNEE), identifica les principals habilitats, coneixements, actituds i valors necessaris per a tots els professionals per una educació inclusiva. El document té la clara intenció de respondre a la pregunta de com ha de ser la formació inicial del professorat per tal que arribin a ser professionals que treballin des d'una perspectiva d'educació inclusiva. Aquest es relaciona amb les quatre àrees mencionades anteriorment per la AEDNEE.

Amb l'objectiu de concretar el tipus de formació que els professionals de l'educació necessiten per ser professionals que treballin des de la perspectiva de l'educació inclusiva, i mitjançant el document de l'Agència Europea pel Desenvolupament de l'Educació de l'Alumnat amb Necessitats Educatives Especials (AEDNEE) del 2012, s'especifiquen les àrees principals juntament amb alguns dels elements relacionats amb les concepcions, les actituds, les habilitats i els coneixements que contemplen aquestes.

Taula 1: Primera àrea de competència.

Valorar la diversitat	
Concepcions	<ul style="list-style-type: none"> - L'educació inclusiva comporta una reforma social no negociable. - L'educació inclusiva i la qualitat són conceptes inseparables. - L'educació inclusiva està dirigida a tot l'alumnat sense excepcions. - La diversitat no és un concepte estàtic. - Els estudiants aprenen de forma diferent i a través de distints ritmes.
Habilitats i destreses	<ul style="list-style-type: none"> - Examinar de forma crítica els comportaments i les pràctiques docents juntament amb l'impacte que tenen. - Dur a terme una pràctica èticament adequada i respectuosa amb tot l'alumnat. - Ser empàtics amb les diverses necessitats i aprendre a aprendre de la diferència. - Tenir en compte la diversitat i les diferències a l'hora d'impartir els diversos continguts.
Actituds i creences	<ul style="list-style-type: none"> - Creure en la igualtat, els drets de les persones i la democràcia. - Creure en la participació i la implicació de tot l'alumnat. - La diferència és una oportunitat d'aprenentatge i té un valor afegit en el procés educatiu.

Taula 2: Segona àrea de competència.

Donar suport a tot l'alumnat	
Concepcions	<ul style="list-style-type: none"> - Aprendre és una activitat social. - Els pares i les famílies són un recurs essencial en l'aprenentatge. - Els mètodes d'ensenyament i aprenentatge són flexibles i es poden adaptar a l'alumnat. - L'entorn educatiu i l'aprenentatge han d'estar personalitzats per a tots.
Habilitats i destreses	<ul style="list-style-type: none"> - Desenvolupar les capacitats i habilitats comunicatives dels estudiants. - Promoure el desenvolupament de l'autonomia i la independència dels alumnes. - Capacitats de lideratge i organització de l'aula. - Facilitar un aprenentatge cooperatiu i col·laboratiu. - Utilitzar les tecnologies de la informació i la comunicació com un suport als mètodes d'ensenyament.
Actituds i creences	<ul style="list-style-type: none"> - Creure en la importància del treball amb els pares i les famílies per donar suport a l'alumnat. - Creure en les capacitats infinites de tot l'alumnat a l'hora de desenvolupar-se i aprendre.

Taula 3: Tercera àrea de competència.

Treball en equip	
Concepcions	<ul style="list-style-type: none"> - Veure la comunicació i la col·laboració amb l'alumnat, les famílies i altres professionals com una responsabilitat docent. - Respectar les concepcions personals, socials i culturals de l'alumnat i les seves famílies. - L'escola és una comunitat educativa que construïm entre tots.

Habilitats i destreses	<ul style="list-style-type: none"> - Conèixer les estructures i xarxes de suport als professionals per desenvolupar una millor pràctica educativa. - Facilitar situacions d'aprenentatge a través del treball en equip. - Saber interaccionar i treballar amb experts i professionals de qualsevol àmbit educatiu i social. - Col·laborar en la resolució dels problemes del centre i d'altres professionals a utilitzant el diàleg.
Actituds i creences	<ul style="list-style-type: none"> - Creure en la importància del treball en xarxa. - Creure en la importància de la col·laboració amb les famílies.

Taula 4: Quarta àrea de competència.

Desenvolupament professional i personal	
Concepcions	<ul style="list-style-type: none"> - Els professors són responsables del seu desenvolupament professional constant. - L'ensenyament és una pràctica que requereix una planificació constant a més d'una avaluació i reflexió.
Habilitats i destreses	<ul style="list-style-type: none"> - Aprendre a aprendre. - Mètodes i estratègies d'avaluació del treball. - Mètodes d'investigació. - Desenvolupament d'estratègies personals per resoldre conflictes. - Estar obert i ser proactiu, considerant als altres professionals un recurs d'ensenyament i inspiració.
Actituds i creences	<ul style="list-style-type: none"> - Creure en la contribució al desenvolupament de l'escola com a comunitat educativa. - Creure en la importància de la formació contínua.

Per altra banda, Fernández (2012) a través de diferents estudis de cas que analitzen les impressions dels professionals que treballen en dos centres d'educació secundària, premiats per l'Administració Educativa Espanyola a causa de les bones pràctiques inclusives, afirma que el professorat és l'element més crític pel desenvolupament d'una educació inclusiva, ja que molts docents no estan suficientment qualificats per a la realització d'una bona pràctica educativa inclusiva. L'autor, subratlla el que per ell són les set competències clau juntament amb els indicadors d'execució. Altrament, el que assenyala l'autor poden concebre's, en realitat, com a indicadors de bona pràctica educativa, és a dir com a indicadors d'execució que es relacionen amb l'educació en general sense tenir en compte el component inclusiu. No obstant això, sí és cert que aquesta bona pràctica influeix i beneficia el desenvolupament d'una educació inclusiva i, per tant, cal tenir-los en compte. A la taula 5, s'exposen les competències amb alguns exemples d'indicadors:

Tala 5: Competències en relació a l'educació inclusiva. (Fernández, 2012)

Competències	Indicadors d'execució
Pedagògiques-didàctiques	<ul style="list-style-type: none"> - S'estableixen prioritats. - S'adeqüen els continguts, activitats, metodologies i avaluació. - S'avalua de forma contínua i es reorienta l'estratègia.
De lideratge	<ul style="list-style-type: none"> - Es prenen decisions oportunes. - Es saben resoldre els conflictes. - Es crea un clima de confiança.
De gestió de grups i aprenentatge cooperatiu	<ul style="list-style-type: none"> - Es propicien situacions de diàleg reflexiu. - Es fomenta la presa de decisions de forma consensuada. - Es tenen en compte les relacions de treball.
D'investigació	<ul style="list-style-type: none"> - Es creu en l'aprenentatge continu i la innovació. - Es té coneixement sobre l'ús de les noves tecnologies. - S'utilitza el procés d'investigació- acció.

Interactives	<ul style="list-style-type: none">- Es té empatia amb l'alumnat.- Es promou la tolerància, la convivència, el respecte, la solidaritat...
Ètiques	<ul style="list-style-type: none">- Es respecten els diferents ritmes d'aprenentatge i s'és flexible.- Es té interès pel coneixement de totes les característiques de cada estudiant, les dificultats, les aspiracions, les problemàtiques...- Es manté una coherència amb els ideals del centre.
Socials	<ul style="list-style-type: none">- Es creu en la importància d'establir una relació de confiança amb les famílies.- Es col·labora amb altres agents educatius i/o socials.- Es manté informat al centre, a les famílies i/o als companys de l'evolució de l'alumnat.

Per altra banda, és Alegre (Guijarro, 2010) qui vincula de forma directa el tema de la formació dels professionals per una educació inclusiva amb les competències bàsiques de l'alumnat, presents en l'educació secundària obligatòria. Així doncs, per l'autora les dues capacitats més estretament relacionades amb l'atenció a la diversitat són, la primera, que és la capacitat reflexiva, i l'última, que és la capacitat de planificació per a la millora contínua i pel desenvolupament com a docent (Guijarro, 2010). No obstant això, la resta de capacitats són també importants:

- Capacitat 1: La reflexió. Com ja s'ha assenyalat, l'autora considera que és una capacitat prioritària per a una educació inclusiva.
- Capacitat 2: El maneig de les noves tecnologies i l'habilitat per saber transmetre aquests coneixements. Es relaciona amb la competència de la informació i la competència digital.
- Capacitat 3: La creació de situacions d'aprenentatge. Es relaciona amb la competència d'autonomia i iniciativa personal.
- Capacitat 4: La tutorització. Es relaciona amb la competència d'aprendre a aprendre.

- Capacitat 5: La promoció de l'aprenentatge cooperatiu. Es relaciona amb la competència social i de ciutadania.
- Capacitat 6: La interacció constant amb l'alumnat. Es relaciona amb la competència lingüística.
- Capacitat 7: La capacitat per oferir un enfocament disciplinar, globalitzador i metacognitiu. Es relaciona amb la competència matemàtica.
- Capacitat 8: L'adaptació i la millora dels continguts i activitats, en relació a l'entorn i el context dels alumnes. Es relaciona amb la competència del coneixement i la interacció del món físic.
- Capacitat 9: La utilització de metodologies actives que impliquin i estimulin a l'alumnat. Es relaciona amb la competència cultural i artística.
- Capacitat 10: La planificació dels processos d'ensenyament i aprenentatge per a una millora contínua i per al desenvolupament com a docent. Com ja s'ha assenyalat, l'autora considera que és una capacitat prioritària per a una educació inclusiva.

A més a més i en relació a les anteriors capacitats, Moriña i Parrilla (2005) les defineixen com a característiques que ajuden a idear una aula inclusiva. Per a les autores són imprescindibles: la concepció d'un currículum comú adaptat a les diverses necessitats, l'aprenentatge cooperatiu i flexible, la participació activa, la interacció constant amb l'alumnat i l'enfocament globalitzador i multidisciplinari. Tanmateix, consideren que són la formació i la col·laboració els elements claus en aquest tipus d'educació, com també creuen importants els següents criteris: tenir un concepte de diversitat ampli i concebre l'educació inclusiva com una finalitat última. A més a més, Sales (2006) destaca la importància de transmetre la necessitat d'una formació al llarg de la vida, la qual permetrà als docents readaptar-se, per donar resposta a les exigències de l'entorn, les quals canvien de forma constant, i millorar la qualitat de l'educació. Aquesta formació contínua, pot sorgir del mateix equip de professionals a través de la cooperació, col·laboració, debats i/o discussions de diferents temes, estudis de cas, resolució de conflictes, solució de problemes, etc. (Sales, 2006).

Per tant i a tall de resum, l'educació i la qualitat es consideren conceptes inseparables que es dirigeixen a tot l'alumnat sense excepcions. El coneixement de mètodes i d'estratègies de participació i d'atenció a la diversitat, aspectes que es tindran en compte en la proposta del Mòdul Professional sobre Discapacitat i Educació Inclusiva, són els elements més destacables que cal desenvolupar en la formació d'un professorat que treballi des de la perspectiva de l'educació inclusiva. A més, aquests mètodes i estratègies han d'estar dirigits als infants, però també a les famílies, ja que aquestes són un recurs essencial en el procés d'ensenyament i aprenentatge. Per altra banda, cal destacar la col·laboració amb els professionals com a font de formació contínua i com a oportunitat d'aprenentatge, per a la reflexió conjunta i la millora de les pràctiques educatives dirigides a l'atenció de l'alumnat en general. Com també són oportunitats d'aprenentatge les diferències que els infants puguin tenir entre ells, les quals enriqueixen el grup/ classe i permeten a la resta de companys i professionals aprendre d'aquestes.

Finalment, segons Sales (2006), el canvi de model conceptual juntament amb la nova concepció que es té de la diversitat i de les persones amb discapacitat, requereix un nou perfil docent a través d'una formació diferent, la qual permeti als professionals de l'educació desenvolupar-se i atendre a totes les persones per igual, respectant els seus drets i valorant les seves diferències. La formació inicial del professorat, ha d'entendre la diversitat com l'eix fonamental per a l'anàlisi i transformació de la realitat social i educativa (Sales, 2006), i la formació inicial dels Tècnics en Educació Infantil (TEI) ha de seguir la mateixa línia, per tal de no crear diferències a l'inici de l'etapa escolar no obligatòria.

Situació actual del currículum d'Educació Infantil.

El currículum d'educació infantil (Departament d'ensenyament, 2013) consta, principalment, del perfil professional, la competència general, les competències professionals, personals i socials relacionades directament amb el perfil professional, les unitats de competència, el camp professional, els objectius i els tretze mòduls professionals, contant la formació en els centres de treball, els quals es divideixen en diferents unitats formatives. El perfil professional es determina per les diferents competències marcades, entre les quals es troba la general, “dissenyar, implementar i avaluar projectes i programes educatius d'atenció a la infància en el primer cicle d'educació infantil en l'àmbit formal [...], i a tota l'etapa en l'àmbit no formal, generant entorns segurs i en col·laboració amb altres professionals i amb les famílies”⁶, que tot i no fer referència, de forma específica, a l'atenció a la diversitat i a l'educació inclusiva, sí engloba en la definició a qualsevol infant indiferentment de la seva problemàtica.

Per altra banda i més concretament, a l'hora d'analitzar les competències professionals, personals i socials, que apareixen en els diferents mòduls professionals de forma transversal, trobem les següents: capacitat per saber organitzar els recursos disponibles amb l'objectiu de desenvolupar l'activitat educativa i respondre a les diverses necessitats i característiques dels infants, i la capacitat per adaptar-se a les diverses necessitats dels infants i de les famílies que necessiten la col·laboració d'altres professionals o serveis, mitjançant els recursos i procediments adequats (Departament d'ensenyament, 2013). A través de les competències professionals, personals i socials, sorgeixen els objectius generals del cicle formatiu, especificats en el document del Departament d'Ensenyament (2013): saber identificar les diverses necessitats dels infants, com també de les famílies que requereixen l'atenció d'altres professionals o serveis, per tal de donar-los-hi la resposta adequada, identificar i concretar tots els elements de la programació per tal de desenvolupar i adaptar la intervenció educativa i l'atenció social a les característiques del grup, i identificar i seleccionar els recursos didàctics amb l'objectiu d'adaptar-los als destinataris.

⁶ Decret 244/2013, de 5 de novembre, pel qual s'estableix el currículum del cicle formatiu de grau superior d'educació infantil, DOGC núm. 6497 (2013). p.5.

En el document, s'especifica la durada de cada mòdul i de cada unitat formativa, juntament amb les hores de lliure disposició, l'equivalència en crèdits, els continguts i els criteris d'avaluació de cada una de les unitats formatives. Mitjançant la informació extreta del Decret 244/2013, de 5 de novembre, pel qual s'estableix el Currículum del Cicle Formatiu de Grau Superior d'Educació Infantil, s'especifiquen les assignatures que presenten continguts relacionats amb el concepte de diversitat, educació inclusiva i/o atenció a la diversitat. Aquests continguts, ordenats segons les unitats formatives a les quals pertanyen especificant la durada de cada una, estan transcrits de la mateixa manera que apareixen i, s'indica el punt en el qual es poden trobar.

Els continguts que es presenten a les següents taules (taula 6, 7, 8, 9 i 10), han estat seleccionats degut a l'aparició d'algun dels conceptes relacionats amb l'educació inclusiva i amb l'atenció a la diversitat, aquests són: adaptació, alteració, atenció a la diversitat, diferència, discapacitat, discriminació, educació inclusiva, igualtat, integració, necessitats educatives especials i trastorn.

Taula 6: Continguts del mòdul professional 2.

	Didàctica de l'educació infantil.
	<i>Unitat Formativa 1:</i> Contextualització de la intervenció educativa en infants de 0 a 6 anys.
Durada	48h.
Continguts relacionats	3.5 El model d'escola inclusiva i coeducativa.
	<i>Unitat Formativa 3:</i> Disseny de projectes i activitats educatives en l'àmbit formal.
Durada	80h.

Continguts relacionats	<p>2.4 Flexibilitat i respecte envers les diferències individuals.</p> <p>4.2 Tractament de la diversitat.</p> <p>4.6 Intervencions educatives amb infants amb necessitats educatives especials.</p> <p>4.8 Valoració de la importància de la intervenció primerenca en infants amb necessitats educatives especials o en situació de desigualtat d'oportunitats.</p>
------------------------	---

Taula 7: Continguts del mòdul professional 3.

	Autonomia personal i salut infantil.
	<i>Unitat Formativa 5:</i> Intervenció en situacions de salut d'especial dificultat.
Durada	20h.
Continguts relacionats	1.10 Pautes d'intervenció en els trastorns derivats de la discapacitat i en situacions d'inadaptació social.

Taula 8: Continguts del mòdul professional 4.

	El joc infantil i la seva metodologia.
	<i>Unitat Formativa 3:</i> Implementació d'activitats d'oci i lleure.
Durada	62h.
Continguts relacionats	<p>2.13 La promoció de la igualtat a partir del joc.</p> <p>2.14 Valoració del joc com a recurs per a la integració i la convivència.</p>

Taula 9: Continguts del mòdul professional 5.

	Expressió i comunicació.
	<i>Unitat Formativa 1:</i> Intervenció en el desenvolupament de la comunicació i llenguatge.
Durada	40h.
Continguts relacionats	1.13 Anàlisi de les principals alteracions i trastorns de l'expressió oral.
	<i>Unitat Formativa 2:</i> Intervenció en el desenvolupament de la comunicació i l'expressió ritmicomusical.
Durada	30h.
Continguts relacionats	1.7 Alteracions i trastorns en el desenvolupament de l'expressió musical.
	<i>Unitat Formativa 3:</i> Intervenció en el desenvolupament de la comunicació i l'expressió logicomatemàtica.
Durada	25h.
Continguts relacionats	1.4 Alteracions i trastorns en el desenvolupament del llenguatge logicomatemàtic.
	<i>Unitat Formativa 4:</i> Intervenció en el desenvolupament de la comunicació i l'expressió gestual.
Durada	25h.
Continguts relacionats	1.4 Alteracions i trastorns en el desenvolupament del llenguatge gestual.
	<i>Unitat Formativa 6:</i> Intervenció en el desenvolupament de la comunicació i l'expressió plàstica.
Durada	40h.
Continguts relacionats	1.7 Alteracions i trastorns en el desenvolupament del llenguatge plàstic.

Taula 10: Continguts del mòdul professional 6.

	Desenvolupament cognitiu i motriu.
	<i>Unitat Formativa 1: Intervenció en el desenvolupament sensoperceptiu.</i>
Durada	20h.
Continguts relacionats	<p>1.6 Identificació de les principals alteracions en el desenvolupament sensoperceptiu.</p> <p>1.7 Identificació del tractament educatiu de les alteracions en el desenvolupament sensoperceptiu.</p> <p>1.8 Tractament no discriminatori en l'atenció a l'infant.</p> <p>2.7 Adaptacions de les activitats per als infants amb dificultats sensoperceptives.</p>
	<i>Unitat Formativa 2: Intervenció en el desenvolupament motriu.</i>
Durada	20h.
Continguts relacionats	<p>1.8 Identificació de les principals alteracions en el desenvolupament motriu.</p> <p>1.9 Identificació del tractament educatiu de les alteracions en el desenvolupament motriu.</p> <p>1.10 Tractament no discriminatori en l'atenció a l'infant.</p> <p>2.8 Adaptacions de les activitats per a infants amb dificultats motores.</p>
	<i>Unitat Formativa 3: Intervenció en el desenvolupament cognitiu.</i>
Durada	30h.
Continguts relacionats	<p>1.7 Principals alteracions del desenvolupament cognitiu i el seu tractament educatiu.</p> <p>1.8 Mostra una actitud de respecte a les diferències individuals de desenvolupament de les capacitats cognitives.</p> <p>2.6 Identificació del tractament educatiu en les alteracions del desenvolupament cognitiu.</p> <p>2.7 Intervenció educativa segons les adaptacions curriculars.</p>

Com podem comprovar, el concepte d'educació inclusiva com a tal, només apareix com a contingut en un únic punt d'una unitat didàctica del Mòdul Professional 2 Didàctica de l'educació. Aquest contingut, sembla impartir-se des del coneixement d'un model d'escola més, existent entre d'altres, i no des de la importància de la sensibilització, comprensió, coneixement i formació d'un model conceptual únic, que engloba a tots els infants i s'acosta a totes les necessitats, per tal d'atendre a les persones de forma igualitària, millorant la seva qualitat de vida. Si ens fixem en els continguts que han estat seleccionats degut a estar relacionats amb l'educació inclusiva i l'atenció a la diversitat, veiem que gairebé a tots els mòduls professionals (taula 7, taula 9 i taula 10) l'atenció a la diversitat es desenvolupa a través i únicament de l'anàlisi i la identificació de les principals alteracions i trastorns en el desenvolupament. Aquesta identificació i anàlisi de les dificultats i trastorns, constitueix el primer pas per a la identificació del tractament educatiu de les alteracions en el desenvolupament (taula 10: continguts del mòdul professional 6).

Des d'aquest punt de vista, el tractament educatiu es dirigeix a les alteracions i trastorns, descartant els components individuals i únics de l'infant, com per exemple la personalitat, el caràcter, els gustos, les preferències, entre d'altres. Com tampoc es dóna cap importància al context, ja que tant la família com l'escola bressol passen desapercebuts al llarg dels continguts relacionats amb l'educació inclusiva i l'atenció a la diversitat del currículum. En definitiva i tenint en compte el tractament que es duu a terme de l'educació inclusiva i de l'atenció a la diversitat, el currículum d'educació infantil no està emmarcat dins del model de l'educació inclusiva per les següents qüestions: es consideren les necessitats i les dificultats problemàtiques a resoldre, es centra l'atenció de la intervenció educativa en el dèficit tractant a l'infant des de la perspectiva de la discapacitat com a alteració i/o trastorn del desenvolupament, es basa la programació en pautes d'intervenció educatives que despersonalitzen a l'infant amb discapacitat, es treballen les adaptacions curriculars com a protocols d'actuació en cas d'emergència educativa, individualitzant els recursos i serveis, oblidant les característiques de l'infant i les particularitats de l'entorn i la família, i tot i que la integració i la convivència entre diferent tipus d'alumnat està garantida, l'atenció a la diversitat des d'un model d'escola inclusiva queda molt allunyat. Per tant, és degut a la necessitat de transmetre el model d'escola inclusiva com un model democràtic que se centra en les capacitats, la implicació activa i la participació de tots, que es presenta la proposta de Mòdul Professional Discapacitat i Educació Inclusiva.

Proposta del Mòdul Professional Discapacitat i Educació Inclusiva

En aquest apartat, es presenta la proposta del Mòdul Professional sobre Discapacitat i Educació Inclusiva; el mòdul es centra en la inclusió educativa dels infants amb discapacitat. No obstant això, es té en compte que el concepte d'educació inclusiva no es refereix només als nens i nenes amb discapacitat, sinó que comprèn la creació d'una escola per a tothom, sigui quin sigui l'origen o les capacitats dels infants i les persones que la formen.

L'organització d'aquesta proposta es duu a terme seguint la línia que marca el currículum del cicle formatiu de grau superior d'educació infantil. Aquesta proposta està organitzada segons les unitats formatives que la constitueixen. A continuació a la taula 11, s'exposa la informació preliminar del mòdul:

Taula 11: Informació preliminar del Mòdul Professional

Mòdul Professional: Discapacitat i educació inclusiva.

Durada: 99 hores.

Competències:

- Donar resposta a les necessitats dels infants, així com a les necessitats de les famílies que requereixin la participació d'altres professionals o serveis, utilitzant els recursos i procediments apropiats.
- Organitzar els recursos per al desenvolupament de l'activitat responnent a les necessitats i característiques dels infants.
- Programar la intervenció educativa i d'atenció social a la infància a partir de les directrius del programa de la institució i de les característiques individuals, del grup i del context.

Unitats formatives que el componen:

UF1: Educació inclusiva i escola inclusiva.

UF2: Atenció als infants amb discapacitat en una escola inclusiva.

UF3: Organització d'una aula d'educació infantil des de la perspectiva de l'educació inclusiva.

En segon lloc a la taula 12, taula 13 i taula 14, trobem la descripció de les tres unitats formatives. Cada unitat formativa està formada per diversos elements, el primer dels quals són els objectius, que aclareixen la intenció i la finalitat que es pretén aconseguir. El segon són els continguts, que es presenten de forma detallada, enumerant tots aquells temes que es consideren imprescindibles per a l'execució del mòdul professional. Sobre els continguts es fa una proposta a desenvolupar, ja que, es detallen aquells que són imprescindibles pel tractament de la discapacitat i l'educació inclusiva, però no es desenvolupen ni es tracten de forma exhaustiva a causa, principalment, de les característiques i particularitats d'aquest treball. Aquests continguts, intenten desenvolupar un currículum formatiu que contempli la informació i la formació dels estudiants, per tal que aquests puguin respondre a les característiques dels infants i a les seves peculiaritats, en un context obert, participatiu, de respecte, d'igualtat d'oportunitats, en resum, des d'un context inclusiu i no discriminatori. Per tant, els estudiants del cicle formatiu requereixen estar formats amb els continguts que es presenten a cada unitat formativa, per tal d'adquirir les competències i desenvolupar-les en el camp professional establert pel currículum. Aquestes competències, donen sentit al Mòdul Professional sobre Discapacitat i Educació Inclusiva i orienten la finalitat per la qual es presenta. Són competències professionals, personals i socials⁷ que conformen una part del perfil professional del títol, i tenen una gran relació amb els objectius del mòdul professional.

En tercer lloc i dins de cada unitat, es presenten les possibles activitats que es poden realitzar per tal d'aprofundir en els continguts treballats. Aquestes activitats, pretenen ser un exemple de treball, és a dir un suggeriment, ja que se'n poden realitzar d'altres de diferents que es considerin importants. En quart lloc, es proposen unes línies generals sobre el tipus de metodologia que es pot utilitzar, i també es presenta el material bàsic de referència, és a dir la bibliografia i les lectures recomanades pels estudiants del mòdul. Com a últim apartat, hi trobem la temporalització, la qual varia segons la importància dels continguts, ja que hi ha unitats formatives que requereixen més atenció i dedicació per part del professorat i, per tant, la temporalització suggerida és més llarga. Per altra banda i de forma comuna per a totes les unitats, es proposen alguns criteris que ajuden a orientar el sistema d'avaluació, sense definir-lo exhaustivament.

⁷ Decret 244/2013, de 5 de novembre, pel qual s'estableix el currículum del cicle formatiu de grau superior d'educació infantil, DOGC núm. 6497 (2013). p.5.

Taula 12: Unitat Formativa 1, Educació inclusiva i escola inclusiva

Títol de la unitat formativa	Unitat Formativa 1: Educació inclusiva i escola inclusiva
Objectius	<p>La següent unitat formativa pretén introduir el tema de l'educació inclusiva a través d'un model d'escola inclusiu, mitjançant una aproximació als principis i drets de les persones amb discapacitat, tenint en compte el tractament legal que mereixen. Es tenen com a objectius principals:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Informar i sensibilitzar als estudiants respecte als drets de les persones amb discapacitat. • Promoure les actituds, creences i valors necessaris per ser un professional que treballa des de la perspectiva de l'educació inclusiva • Conèixer i analitzar el concepte d'educació i escola inclusiva i escola, tenint en compte les característiques que en deriven. • Valorar la importància del coneixement de la normativa reguladora, per tal d'aplicar pràctiques socials i educatives legítimes.
Continguts	<p>Es proposen treballar els següents continguts:</p> <p><i>1. Presa de consciència dels drets de les persones amb discapacitat i de l'acceptació dels principis generals.</i></p> <p>Aquest apartat se centra en l'explicació dels drets que tenen les persones amb discapacitat, a l'accés general a l'educació primària, secundària, educació superior, formació professional, educació per adults i aprenentatge al llarg de la vida, en igualtat de condicions i del dret a una educació inclusiva, de qualitat i gratuïta.</p>

	<p>A més, s'incideix en principis com el d'igualtat d'oportunitats en l'ensenyament i l'aprenentatge, el de respecte a la dignitat, el d'autonomia individual, el de llibertat de decisió i independència i el de rebre un tractament no discriminatori. Com també, és necessari esmentar el tema de l'accessibilitat, és a dir, ajudar als estudiants a prendre consciència de les barreres arquitectòniques (en el transport, en l'edificació, en l'urbanisme) i a la participació amb les quals es troben aquestes persones.</p> <p><i>2. Normativa reguladora, en l'àmbit de l'Estat Espanyol, dels drets de les persones amb discapacitat i de la inclusió.</i></p> <p>Aquest apartat està orientat a l'anàlisi de les següents lleis: Llei 13/1982, de 7 d'abril, d'integració social de les persones amb discapacitat –LISMI–, Llei 51/2003, de 2 de desembre, d'igualtat d'oportunitats, no discriminació i accessibilitat universal de les persones amb discapacitat i, per acabar, el Reial Decret Legislatiu 1/2013, de 29 de novembre, pel que s'aprova el Text Refós de la Llei General de drets de les persones amb discapacitat i de la seva inclusió social.</p> <p><i>3. Concepte d'inclusió social i educativa.</i></p> <p>És necessari treballar el concepte d'inclusió social i educativa incidint en temes com els de participació, d'acceptació, d'implicació i de pertinença de tot l'alumnat i les seves famílies a la comunitat educativa. Cal entendre que en un model d'escola inclusiva, la reflexió sobre la mateixa pràctica educativa és important. Com també és important, la relació i cooperació amb les famílies i els professionals de</p>
--	--

	<p>diferents àmbits.</p> <p>A més, els estudiants han de valorar la necessitat de formar-se al llarg de la vida a través del treball cooperatiu entre els diferents professionals de l'àmbit socioeducatiu, per a la millora contínua.</p>
Activitats	<p>La primera activitat consisteix en una visita a una escola bressol per tal de detectar i analitzar les possibles barreres arquitectòniques i a la participació, presents a l'aula i a l'entorn més immediat dels infants. Aquesta visita es pot realitzar per grups i de forma lliure, o tota la classe en el seu conjunt. Serà el professor qui marqui la línia a seguir, és a dir, qui decideixi quins són aquells espais més importants que cal analitzar de forma més extensa. No obstant això, cal tenir en compte la identificació de les barreres existents en els recursos educatius i en els materials didàctics que utilitzen, les activitats i els jocs que realitzen, la comunicació amb les famílies...</p> <p>A més a més i a banda d'aquesta activitat, pel que fa a l'apartat de la normativa reguladora, es proposa realitzar una activitat d'anàlisi i resum de les lleis en grups de quatre o cinc estudiants, per tal de preparar una presentació i exposar-la davant dels companys de classe.</p>
Metodologia	<p>La metodologia que s'aconsella utilitzar en l'explicació de continguts més teòrics, com és el cas dels drets i principis generals de les persones amb discapacitat, com també dels conceptes d'inclusió social i educativa, són les classes magistrals. Per altra banda, pel que fa als continguts relacionats amb la normativa reguladora en l'àmbit de l'Estat Espanyol, es pot utilitzar una metodologia més activa, a través del treball cooperatiu de tots els estudiants juntament amb el professor.</p>

Bibliografia	<p>Els estudiants poden consultar la següent bibliografia, per tal de tenir més informació al respecte i realitzar les activitats de forma més convenient:</p> <ul style="list-style-type: none">• Muñoz Villalobos, V. (2007). Informe del Relator Especial sobre el derecho a la educación. Aplicación de la resolución 60/251 de la asamblea general, de 15 de marzo de 2006, titulada "Consejo de derechos humanos". El derecho a la educación de las personas con discapacidades. Recuperat 16 abril 2014, des de: http://www.conadis.salud.gob.mx/descargas/pdf/07VernorMunozONU.pdf• Oficina Internacional d'Educació (OIE- UNESCO). (2008). 48ª reunió de la Conferència Internacional d'Educació (CIE 2008) sobre Inclusió educativa: El Camí del Futur. Un repte per compartir. Organització de les Nacions Unides per a l'educació, la ciència i la cultura. Recuperat 16 abril 2014, des de: http://www.ibe.unesco.org/fileadmin/user_upload/COPs/News_documents/2007/0710PanamaCity/Documento_Inclusion_Educativa.pdf• Ainscow, M. (2001). Desarrollo de escuelas inclusivas: ideas, propuestas y experiencias para mejorar las instituciones escolares. Madrid: Narcea.• Moriña Díez, A. i Parrilla Latas, A. (2006). Criterios para la formación permanente del profesorado en el marco de la educación inclusiva. Revista de Educación, 339, 517- 539.
Temporalització	<p>La temporalització d'aquesta unitat és més llarga que l'anterior, es contemplen 26 hores de classes presencials, comptant la sortida, i 8 hores més que l'estudiant ha de dedicar fora de l'horari escolar. Per tant, es preveuen un total de 34 hores.</p>

Taula 13: Atenció als infants amb discapacitat en una escola inclusiva

Títol de la unitat formativa	Unitat Formativa 2: Atenció als infants amb discapacitat en una escola inclusiva.
Objectius	<p>La següent unitat formativa està orientada a adquirir uns coneixements previs relacionats amb l'atenció als infants amb discapacitat en un context d'escola inclusiva, tenint en compte el concepte de discapacitat i els diferents tipus, i remarcant la importància de l'observació per a una detecció i una intervenció precoç.</p> <p>Aquests coneixements sobre la discapacitat, serveixen de base pel desenvolupament de continguts relacionats amb l'organització de l'aula, dels recursos, de les activitats, de les estratègies...</p> <ul style="list-style-type: none"> • Conèixer el desenvolupament històric de l'educació de les persones amb discapacitat i els models d'atenció. • Identificar i reflexionar sobre les característiques i peculiaritats relacionades amb el concepte de discapacitat i els diferents tipus. • Conèixer i aplicar diferents instruments relacionats amb l'observació dels infants, per tal d'identificar possibles dificultats i necessitats.

Continguts	<p>Es proposen treballar els següents continguts:</p> <p><i>1. Coneixement de l'evolució històrica del tractament de les persones amb discapacitat.</i></p> <p>Aquest apartat se centra en l'estudi del model assistencial, a través del coneixement de l'exclusió social, rebuig i segregació de les persones amb discapacitat. L'anàlisi de l'inici de l'assistència d'aquestes persones i les primeres intencions socioeducatives que trobem dins del model mèdic, el qual centra la seva visió en el dèficit. A més, s'incideix en el coneixement de la institucionalització de l'atenció de les persones amb discapacitat i les reformes educatives que s'han desenvolupat al llarg dels anys.</p> <p><i>2. Anàlisi del model d'integració i del model social.</i></p> <p>Pel que fa al model d'integració, es fa referència al concepte de necessitats educatives especials, a la individualització dels serveis i dels suports educatius, com també a la necessitat d'adaptació de l'alumne amb discapacitat al centre educatiu infantil.</p> <p>En el cas del model social, s'incideix en la importància de les capacitats de les persones amb discapacitat, la participació, l'autonomia i la implicació activa. Finalment, es treballa la identificació i anàlisi de les barreres a la participació presents a l'aula, a l'escola bressol i a l'entorn més immediat de l'infant.</p> <p><i>3. Concepte i tipus de discapacitats:</i></p> <p>Aquest apartat treballa el concepte de discapacitat i els diferents tipus: discapacitats físiques (motores i no motores), discapacitats sensorials i discapacitats intel·lectuals.</p>
------------	--

	<p><i>4. Presa de consciència de la importància de l'observació en la identificació de les necessitats dels infants:</i></p> <p>Es tracta, principalment, de la identificació de les dificultats i necessitats dels infants, mitjançant el coneixement de possibles signes i senyals que permetin una detecció precoç de la problemàtica, per a una posterior intervenció dels professionals especialitzats en aquestes pràctiques.</p> <p>Aquest apartat remarca la importància de la utilització d'instruments d'observació (pautes d'observació, graelles d'avaluació...) que permetin a l'estudiant detectar dificultats i necessitats dels infants. A més a més, es dona importància a la col·laboració amb les famílies i amb altres professionals.</p> <p>Finalment, és important donar a conèixer als estudiants, els possibles serveis i recursos de suport als centres educatius, en la detecció, en diagnòstic i en l'adequació a les necessitats especials de l'alumnat.</p>
Activitats	<p>En aquesta unitat es proposa una activitat per treballar la discapacitat, els diferents tipus i la importància de la detecció precoç de les dificultats i necessitats. L'activitat consisteix en una anàlisi de casos que es realitzarà en petits grups (3 o 4 persones). Els estudiants han d'escollir el cas d'un infant, diagnosticat amb algun tipus de discapacitat. Aquests casos es poden presentar mitjançant documents audiovisuals, que permetin als estudiants observar i analitzar possibles signes que indiquin algun problema en l'àmbit cognitiu, relacional, motriu, sensorial...</p> <p>L'activitat consisteix a descriure la discapacitat de l'infant i analitzar les possibles necessitats educatives que pot tenir, especificant quins aprenentatges caldrà potenciar.</p>

Metodologia	<p>La metodologia que se suggereix pot variar segons els continguts a treballar. Es proposen classes magistrals per impartir els continguts relacionats amb l'evolució històrica del tractament de les persones amb discapacitat, i l'anàlisi del model d'integració i del model social.</p> <p>Els continguts que es refereixen al concepte i tipus de discapacitat, es poden tractar mitjançant l'anàlisi de documents de lectura relacionats amb diferents tipus de discapacitat. Aquests es poden treballar de forma cooperativa entre tots els estudiants.</p> <p>Finalment, en el cas del coneixement i l'aplicació dels instruments d'observació, es poden realitzar classes pràctiques en petits grups mitjançant simulacions que permetin als estudiants utilitzar aquests instruments per detectar dificultats i necessitats.</p>
Bibliografia	<p>Els estudiants poden consultar la següent bibliografia per tal de tenir més informació al respecte i realitzar les activitats de forma més convenient:</p> <ul style="list-style-type: none">• Garcia i Balda, J.M. (2007). <i>Aproximació històrica a l'educació especial a Catalunya. L'educació institucionalitzada en centres d'educació especial a les comarques de Girona (1873- 1997)</i>. Tesis doctoral, Universitat de Girona, Girona. Recuperat 14 abril 2014, des de: http://ebookbrowse.net/gdoc.php?id=418010778&url=d1cff72448241aac52b0a7be06ddaee4• Vergara, J. (2002). <i>Marco histórico de la educación especial</i>. Madrid: UNED. Recuperat 14 abril de 2014, des de: http://redined.mecd.gob.es/xmlui/bitstream/handle/11162/45574/01520103000019.pdf?sequence=1

Temporalització	Aquesta unitat formativa té la temporalització més curta a causa de les característiques exposades anteriorment, ja que es contemplen un total de 16 hores de classes presencials, i 6 hores més que l'estudiant ha de dedicar fora de l'horari escolar. Per tant, es preveuen un total de 22 hores per a la unitat.
-----------------	--

Taula 14: Organització d'un aula d'educació infantil des de la perspectiva de l'educació inclusiva.

Títol de la unitat formativa	Unitat formativa 3: Organització d'una aula d'educació infantil des de la perspectiva de l'educació inclusiva.
Objectius	<p>Aquesta unitat formativa és l'última del mòdul professional, i pretén concretar en l'organització dels recursos, dels jocs, de les activitats, de les estratègies i de les rutines i hàbits diaris, per tal d'atendre als infants amb discapacitat en una escola inclusiva en el context de l'educació infantil. Els objectius de la unitat són els següents:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Seleccionar i aplicar recursos i materials educatius, relacionant-los amb les característiques dels infants, per tal de realitzar les activitats programades des d'un context d'educació inclusiva. • Conèixer i aplicar estratègies d'adaptació de les activitats, dels jocs, de les rutines i dels hàbits diaris, per millorar l'atenció dels infants amb discapacitat des de tots els àmbits. • Valorar i reflexionar sobre la importància del disseny i l'elaboració de material propi, per tal de millorar les experiències d'aprenentatge dels infants amb discapacitat i la resta de companys.

Continguts	<p>Es proposen treballar els següents continguts:</p> <ol style="list-style-type: none"><i>1. Adaptació dels recursos i materials educatius a la percepció tàctil, auditiva i/o visual, en funció de les necessitats dels infants i dels objectius de l'etapa escolar.</i> <p>Aquest apartat se centra en l'explicació de com s'adapten els recursos didàctics i materials que trobem a l'escola bressol, a les necessitats i dificultats dels infants, per tal d'evitar crear barreres a la participació. Aquests recursos i materials educatius estan orientats a l'atenció dels infants amb discapacitat, però s'incideix en la importància del treball des de la perspectiva de l'educació inclusiva, per tal d'oferir oportunitats equivalents d'aprenentatge a tots els infants.</p> <ol style="list-style-type: none"><i>2. Adaptació dels jocs, de les activitats i de les rutines i hàbits diaris, en funció de les necessitats del grup i dels objectius de l'etapa escolar.</i> <p>És necessari treballar l'adaptació dels jocs i de les activitats per tal d'oferir oportunitats equivalents d'aprenentatge, però cal tenir en compte que a l'etapa d'educació infantil les rutines i els hàbits diaris ocupen gran part de l'horari escolar. Per tant, s'incideix en la importància d'adaptar aquelles rutines que permetin a l'infant amb discapacitat viure i conviure a l'aula amb la resta de companys, com també adaptar i millorar l'ensenyament i l'aprenentatge dels hàbits diaris per atendre a tots els infants de forma igualitària.</p> <ol style="list-style-type: none"><i>3. Promoció del disseny i elaboració de materials propis, que afavoreixin l'atenció a la diversitat.</i> <p>Es tracta, principalment, d'oferir els coneixements necessaris relacionats amb el disseny i l'elaboració de materials educatius, incidint en la identificació de criteris que millorin aquests</p>
------------	--

	<p>materials, com per exemple: materials que evitin la transmissió d'estereotips, que facilitin el joc i la comunicació amb la resta de companys, que permetin el desenvolupament de la imaginació i la creativitat, que estimulin la curiositat i l'interès per investigar, que potenciïn la capacitat de pensar i de resoldre problemes...</p>
Activitats	<p>En aquesta tercera i última part, es proposen dues activitats; la primera consisteix a dissenyar una programació completa d'un dia a l'aula, tenint en compte els hàbits i les rutines diàries que es duen a terme al llarg de la jornada escolar. Aquesta programació d'aula, ha d'incloure el disseny de dues activitats o jocs que permetin la participació de tots els infants, identificant i seleccionant els recursos i materials educatius que siguin necessaris pel seu desenvolupament.</p> <p>La segona activitat està relacionada amb l'elaboració d'un recurs o material educatiu que respecti i millori l'atenció a la diversitat, tenint en compte els criteris treballats anteriorment en la unitat. Aquest material educatiu pot tenir per objectiu atendre a un tipus de necessitat, és a dir, pot estar orientat cap a un infant amb una discapacitat concreta, però tenint en compte que la seva utilització no és exclusiva, i qualsevol infant pot fer-ne ús.</p>
Metodologia	<p>La metodologia que se suggereix utilitzar en aquesta unitat, són classes pràctiques a causa del tipus de continguts que s'imparteixen. Es tracta de treballar en equip i de forma conjunta el tema de l'organització de l'aula i de les adaptacions necessàries, analitzant materials educatius, proposant activitats i jocs adaptats, treballant les diferents formes de portar a terme les rutines i els hàbits diaris, establint criteris d'elaboració i disseny de recursos i materials educatius...</p>

Bibliografia	<p>Els estudiants poden consultar la següent bibliografia per tal de tenir més informació al respecte i realitzar les activitats de forma més convenient:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Echeita, G. (2012). Competencias esenciales en la formación inicial de un profesorado inclusivo. Un proyecto de la Agencia Europea para el desarrollo de las necesidades educativas especiales. <i>Revista Tendencias Pedagógicas</i>, 19, 7-24. • Ríos, M., Blanco, A., Bonany, T., i Carol N. (2004). <i>El juego y los alumnos con discapacidad: la integración por los juegos, juegos específicos y juegos motrices sensibilizadores</i>. Barcelona: Paidotribo.
Temporalització	<p>Aquesta és la unitat formativa que té la temporalització més llarga, ja que, comprèn 28 hores de classes presencials, i 15 hores més que l'estudiant ha de dedicar a la realització de les activitats, a la preparació i a l'estudi dels continguts de la unitat formativa. Per tant, es preveuen un total de 43 hores per a desenvolupar aquesta última unitat formativa.</p>

A banda de la bibliografia especificada a cada unitat formativa, en aquesta proposta de mòdul professional es considera necessari esmentar algunes lectures que els estudiants, de forma lliure i per interès o per curiositat en el tema, poden llegir:

- Fresnillo, M. (2011). *Lágrimas por ti: vivir la discapacidad en familia*. Madrid: San Pablo.
- Macarulla, I., i Sáiz, M. (2009). *Bones pràctiques d'escola inclusiva: la inclusió d'alumnat amb discapacitat*. Barcelona: Graó.
- Pineda, P. (2013). *El reto de aprender: un relato desde la diversidad*. Madrid: San Pablo.
- Bassedas, E., Huguet, T., i Solé, I. (2006). *Aprender y enseñar en educación infantil*. Barcelona: Graó.

Per finalitzar la proposta del Mòdul Formatiu sobre Discapacitat i Educació Inclusiva, es donen algunes orientacions en referència al sistema d'avaluació. L'objectiu d'aquest apartat, és oferir una proposta concreta de les activitats d'avaluació relacionades amb els continguts tractats en les unitats formatives.

L'avaluació de l'assignatura comprèn l'assoliment dels continguts teòrics, la correcta realització de les activitats pràctiques i l'assistència a classe. L'assoliment del total de continguts teòrics de les diferents unitats formatives es demostrarà mitjançant una prova escrita que té assignat un percentatge del 40% de la nota final. Els continguts pràctics es valoraran a través de les activitats realitzades a cada bloc, aquestes tenen assignat un percentatge del 50% respecte a la nota final. L'assistència a classe és obligatòria, i té assignat un percentatge del 10%. A la taula 15 s'especifiquen els criteris d'avaluació relacionats amb l'assoliment dels continguts teòrics i dels continguts pràctics. Aquests continguts es troben classificats segons les unitats formatives a les quals pertanyen, contràriament, els continguts teòrics s'avaluaran en una sola prova escrita que es realitzarà al final del mòdul professional. Els criteris d'avaluació que es presenten classificats en les tres unitats formatives permetran comprovar l'assoliment d'aquests continguts. En el cas dels continguts pràctics, s'avaluaran segons els criteris d'avaluació que s'especifiquen en cada activitat del mòdul professional.

Taula 15: Criteris d'avaluació segons les unitats formatives del mòdul professional.

<p>Continguts teòrics de les tres unitats formatives.</p>	<p><i>Unitat formativa 1: Educació inclusiva i escola inclusiva.</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Coneix la legislació vigent en relació als drets dels infants amb discapacitat. • Reflexiona sobre els mecanismes de relació i cooperació amb les famílies i amb altres professionals de diferents àmbits. • Valora la importància de la formació al llarg de la vida per a la millora contínua. • Identifica les actituds, creences i valors necessaris per ser un professional que treballa des de la perspectiva de l'educació inclusiva.
---	--

	<p><i>Unitat formativa 2: Atenció als infants amb discapacitat en una escola inclusiva.</i></p> <ul style="list-style-type: none">• Descriu l'evolució històrica del tractament de les persones amb discapacitat i les diferències entre els diversos models educatius.• Coneix i reflexiona sobre el concepte de discapacitat.• Valora la importància de l'observació per a la identificació de les necessitats, capacitats i interessos dels infants per millorar la pràctica educativa. <p><i>Unitat formativa 3: Organització d'una aula d'educació infantil des de la perspectiva de l'educació inclusiva.</i></p> <ul style="list-style-type: none">• Coneix i descriu els mecanismes d'adaptació dels recursos, dels materials, de les activitats, dels jocs i de les estratègies per a una correcta atenció als infants amb discapacitat des de la perspectiva d'educació inclusiva.• Identifica i descriu els criteris que milloren el disseny i l'elaboració dels materials educatius.
Continguts pràctics relacionats amb les activitats de les tres unitats formatives.	<p><i>Unitat formativa 1: Educació inclusiva i escola inclusiva.</i></p> <p>Activitat 1: Barreres arquitectòniques i a la participació.</p> <ul style="list-style-type: none">• Detecta i descriu les barreres arquitectòniques i a la participació presents a l'aula d'educació infantil i a l'entorn més immediat dels infants. <p>Activitat 2: Normativa reguladora.</p> <ul style="list-style-type: none">• Analitza la legislació vigent en relació als drets dels infants amb discapacitat.

	<p><i>Unitat formativa 2: Atenció als infants amb discapacitat en una escola inclusiva</i></p> <p>Activitat 3: Anàlisi de casos.</p> <ul style="list-style-type: none">• Identifica les diferències entre els diversos tipus de discapacitat i reflexiona sobre les necessitats i dificultats que en deriven.• Aplica correctament els instruments d'observació per a la identificació de les necessitats, les capacitats i els interessos dels infants <p><i>Unitat formativa 3: Organització d'una aula d'educació infantil des de la perspectiva de l'educació inclusiva</i></p> <p>Activitat 4: Disseny d'una programació d'aula.</p> <ul style="list-style-type: none">• Proposa recursos educatius, jocs i activitats adequades a les característiques i a les necessitats dels infants amb discapacitat des de la perspectiva d'educació inclusiva.• Proposa possibles adaptacions de les rutines i dels hàbits diaris per tal d'atendre a tots els infants de forma igualitària. <p>Activitat 5: Elaboració d'un recurs o material educatiu.</p> <ul style="list-style-type: none">• Proposa i elabora recursos o materials educatius que s'adaptin a les necessitats, a les característiques i a les dificultats dels infants.
--	---

A continuació es concreten els percentatges de cada part:

- 40% de la nota final: examen escrit sobre els continguts teòrics de les tres unitats formatives.
- 50% de la nota final: activitats pràctiques de les tres unitats formatives:
 - 5% de la nota final: activitat 1, barreres arquitectòniques i a la participació.

- 5% de la nota final: activitat 2, normativa reguladora.
- 10% de la nota final: activitat 3, anàlisi de casos.
- 15% de la nota final: activitat 4, disseny d'una programació d'aula.
- 15% de la nota final: activitat 5, elaboració d'un recurs o material educatiu.
- 10% de la nota final: assistència a classe.

Per a poder aprovar l'assignatura és necessari aprovar l'examen escrit amb un cinc o superior, presentar totes les activitats pràctiques i aprovar-les amb un cinc o superior, com també no cometre més de tres faltes d'assistència a classe. Es considerarà un estudiant no presentat si no assisteix a classe, no realitza la prova escrita, i/o no presenta les activitats pràctiques. A més a més, no existeix cap itinerari alternatiu pels estudiants que no assisteixin a classe, no realitzin la prova escrita i/o no presentin les activitats pràctiques, a causa de qualsevol tipus d'incompatibilitat.

Conclusions

L'inici de la proposta presentada en aquest Treball Final de Grau en Pedagogia, contemplava una millora de l'atenció dels infants dins de l'àmbit educatiu, independentment de les seves característiques, dificultats, necessitats i problemàtiques relacionades amb la discapacitat, centrada en la primera etapa d'escolarització no obligatòria (0 a 3 anys). La intenció era dissenyar un mòdul professional orientat al tractament de continguts relacionats amb la discapacitat i l'educació inclusiva, per tal d'impartir al Cicle Formatiu de Grau Superior d'Educació Infantil, amb l'objectiu de capacitar a l'estudiant, de forma explicativa, reflexiva, pràctica, a través de coneixements teòrics i pràctics, per respondre a les diverses necessitats educatives i a les dificultats dels infants, mitjançant la igualtat en el tractament i des d'una visió inclusiva.

Arribats a aquest punt i a través d'aquestes pàgines, s'ha presentat una proposta de mòdul professional anomenat Discapacitat i Educació Inclusiva, el qual està format per tres unitats formatives que informen, sensibilitzen, consciencien i formen als estudiants respecte al tema. La primera unitat formativa se centra en els conceptes d'educació inclusiva i escola inclusiva, a través del coneixement dels drets de les persones amb discapacitat i de l'anàlisi de temes com els de participació, implicació, acceptació i pertinença de tot l'alumnat i les seves famílies a la comunitat educativa. La segona unitat formativa se centra en l'atenció dels infants amb discapacitat en una escola inclusiva, mitjançant el coneixement, l'anàlisi de l'evolució històrica del tractament de les persones amb discapacitat i els diferents models educatius i socials. En aquesta segona unitat, adquireix especial rellevància la identificació de les necessitats i dificultats dels infants a través del coneixement del concepte de discapacitat, els diferents tipus i la utilització dels instruments necessaris. La tercera unitat se centra en l'organització d'una aula d'educació infantil des de la perspectiva de l'educació inclusiva, a través de l'estudi de possibles adaptacions en els recursos, materials, activitats, jocs, rutines i hàbits diaris que permetin a l'infant amb discapacitat viure i convida a l'aula amb la resta de companys. A més, cada unitat formativa compta amb un seguit d'activitats que ajuden a l'estudiant a aprofundir en els continguts pràctics.

És a través d'aquesta selecció de continguts i activitats que s'ha aconseguit elaborar una proposta que, a més de garantir el respecte a la dignitat, el tractament no discriminatori i la igualtat d'oportunitats dels infants amb discapacitat, compleix l'objectiu de capacitar a l'estudiant, de forma explicativa, reflexiva i pràctica, per respondre a les diverses necessitats educatives i dificultats des d'una visió d'educació inclusiva.

A banda d'això, a la introducció del treball es van esmentar dos objectius més relacionats amb la realització del treball com a tal i des del paper d'estudiant en el qual em trobo actualment; el primer d'ells era ampliar el meu propi coneixement sobre la situació i tractament de les persones amb discapacitat, donant especial importància a la inclusió educativa, a través de la selecció, lectura i anàlisi de qualsevol tipus de material relacionat amb el tema. En aquest sentit, puc afirmar que l'objectiu s'ha complert, ja que la realització d'aquesta proposta m'ha permès descobrir que la discapacitat no és un concepte estàtic, i que les persones amb discapacitat no estan destinades a viure amb els impediments i dificultats que existeixen al món i a la societat. Una discapacitat és una dificultat que es pronuncia quan no es duen a terme les mesures i estratègies adequades, i les persones amb discapacitat es troben condicionades a viure amb aquests impediments quan no s'ofereixen solucions. Així doncs, és necessari emprendre accions que consciencien a la societat en el seu conjunt, però sobretot als professionals que treballen en l'àmbit educatiu, els quals poden iniciar pràctiques que assegurin l'ensenyament i l'aprenentatge de totes les persones en igualtat de condicions. Pràctiques que no permetin que cap infant amb discapacitat comenci el seu procés de vida des d'una posició de desavantatge respecte a la resta, ja que aquest desavantatge pot alimentar sentiments de frustració, angoixa i fracàs, i d'aquesta manera es formen persones amb grans impediments a la vida.

El segon objectiu era utilitzar aquest Treball Final de Grau com una eina a favor de la inclusió educativa dels infants amb discapacitat, mitjançant l'elaboració d'un material que oferís coneixement i formació, no tan sols als estudiants com a mòdul professional, sinó a qualsevol persona interessada en el tema de la discapacitat i de l'educació inclusiva. Per tant, aquest és l'objectiu que marca les perspectives de futur del treball, ja que per una part, el disseny del Mòdul Professional sobre Discapacitat i Educació Inclusiva pel Cicle Formatiu de Grau Superior d'Educació Infantil, és una proposta orientada a millorar la formació dels Tècnics en Educació Infantil. Aquesta proposta és un suggeriment per introduir una assignatura al

Curriculum d'Educació Infantil del Departament d'Ensenyament, la qual formi als estudiants des del model d'escola inclusiva. No obstant això, es considera necessari impartir assignatures relacionades amb el concepte d'inclusió educativa i social a tots els cicles formatius que pertanyen a la família professional de serveis socioculturals i a la comunitat, ja que són cicles que preparen per a l'exercici d'una professió destinada a l'atenció de totes les persones.

Per altra banda i per concloure, el treball és una recerca, explicació i reflexió sobre l'educació inclusiva i el model d'escola inclusiva pel que fa a les persones amb discapacitat. En aquest sentit, la perspectiva de futur que s'espera és haver ofert al lector la informació i els coneixements suficients sobre el concepte de discapacitat i d'educació inclusiva a través d'aquestes pàgines.

Paper del pedagog i anàlisi crítica dels continguts del grau

El pedagog és l'especialista en processos d'ensenyament i aprenentatge relacionats amb l'adquisició de capacitats, habilitats i actituds, que influeixen directament en el desenvolupament integral de les persones. La figura d'aquest professional està present en diferents àmbits; en l'àmbit social a través del treball amb col·lectius específics com poden ser els joves, la immigració, les dones, les persones amb risc d'exclusió social, entre d'altres. En l'àmbit cultural en espais com centres cívics, equipaments culturals, equipaments esportius, museus... En l'àmbit laboral a través de l'orientació, la formació i la inserció laboral, i en l'àmbit escolar exercint de docent, d'orientador educatiu o en altres serveis i suports educatius.

El paper del pedagog en l'àmbit escollit en aquest treball, és a dir en l'àmbit escolar, es caracteritza pel disseny, el desenvolupament, la implementació i l'avaluació de serveis, programes i projectes educatius i de formació, adequats a les característiques, a les situacions del context i a les persones a les quals es dirigeix. El pedagog és el professional que dissenya, aplica mètodes i estratègies didàctiques en diversos contextos educatius i formatius, un dels quals és el context de la formació dels formadors que es contempla en aquest treball final de grau. Per altra banda i en relació al disseny del currículum educatiu, el pedagog, entre altres professionals, compta amb les capacitats i les habilitats requerides per innovar, és a dir introduir noves idees, propostes i aportacions per a millorar la pràctica educativa com també els resultats d'ensenyament i aprenentatge dels estudiants.

Respecte als continguts transmesos durant el grau en relació a l'àmbit educatiu, s'han dut a terme assignatures com: Pedagogia escolar, Aproximació al fenomen educatiu, Processos d'ensenyament i aprenentatge, Sociologia i economia de l'educació, Història de l'educació i la pedagogia, Disseny, desenvolupament i innovació del currículum, Diagnòstic i comparació de sistemes educatius, entre d'altres. En aquest sentit i pel que fa a l'àmbit educatiu des d'una perspectiva general de l'educació, els continguts han estat nombrosos i han adquirit una gran rellevància, ja que ha estat un dels àmbits més tractats al llarg del grau. No obstant això, des d'una perspectiva més específica de l'educació en l'àmbit escolar i tenint en compte les assignatures optatives que s'ofereix en el grau, s'ha centrat especial atenció a l'etapa escolar

secundària obligatòria oblidant, en moltes ocasions, la possibilitat que té un pedagog d'exercir la seva professió en altres etapes educatives, com per exemple en la formació professional.

En el cas d'exercir la professió de docent en els cicles formatius que pertanyen a la família professional de serveis socioculturals i a la comunitat, només es va oferir la possibilitat de cursar una optativa de tres crèdits centrada, únicament, en l'educació infantil. Aquesta optativa estava destinada a tractar continguts relacionats amb la docència del pedagog en el cicle formatiu de grau superior d'educació infantil, és a dir com a formador de formadors. No obstant això i tenint en compte que la figura del pedagog no només existeix en el cicle d'educació infantil sinó que està present en altres cicles d'aquesta família, es van dedicar les classes al tractament de continguts que s'adquireixen com a estudiants de Tècnics en Educació Infantil, titulació que molts de nosaltres ja tenim.

Finalment i deixant de banda aquestes qüestions, valoro molt positivament la meua experiència formativa en el grau i, tot i que a nivell professional encara no he pogut comprovar el resultat d'aquesta experiència, a nivell personal puc afirmar que avui sóc diferent.

Referències bibliogràfiques

Agència Europea pel Desenvolupament de l'Educació de l'Alumnat amb Necessitats Educatives Especials (2012). Formació del professorat per a l'educació inclusiva: perfil professional del docent en l'educació inclusiva. Recuperat el 16 abril 2014, des de: http://www.european-agency.org/sites/default/files/te4i-profile-of-inclusive-teachers_Profile-of-Inclusive-Teachers-ES.pdf

Ainscow, M. (2003). Desarrollo de sistemas educativos inclusivos. Ponència a presentar a San Sebastián. Universitat de Manchester. Recuperat el 17 abril 2014, des de: http://lupitahdt.galeon.com/index_archivos/800/p6.pdf

Alonso Parreño, M. J., i Sánchez-Dopico, I. (2011). El impacto de la convención internacional sobre los derechos de las personas con discapacidad en la legislación educativa española. CERMI: Comité español de representantes de personas con discapacidad. Ministeri de Educació. Govern d'Espanya. Recuperat el 15 abril 2014, des de: http://convenciondiscapacidad.es/Noticias/impacto_convencion_legislacion_educativa.pdf

Bailey, A., Brennan, S., Kymlicha, W., Levy, J., Wolf, C., et al. (2008). The Broadview Anthology of Social and Political thought: from Plato to Nietzsche. Canada: Broadview Press.

Durán, D. i Giné i Giné, C. (2011). La formación del profesorado para la educación inclusiva: Un proceso de desarrollo profesional y de mejora de los centros para atender la diversidad. *Revista Latinoamericana de educación inclusiva*, 2, 153- 170.

Echeita, G. (2012). Competencias esenciales en la formación inicial de un profesorado inclusivo. Un proyecto de la Agencia Europea para el desarrollo de las necesidades educativas especiales. *Revista Tendencias Pedagógicas*, 19, 7-24.

Echeita, G. i Simón, C. (2007). La contribución de la educación escolar a la calidad de vida de las personas con discapacidad. Ante el desafío de su inclusión social. Dins R. De Lorenzo i L. Cayo Pérez Bueno, *Tratado sobre Discapacidad*. (p.1103- 1134). Madrid: Thomson & Aranzadi.

Escudero, J.M. i Martínez, B. (2011). Educación inclusiva i cambio escolar. *Revista Iberoamericana de educación*, 55, 85- 105.

Fernández Batanero, J.M. (2013). Competencias docentes y educación inclusiva. *Revista Electrónica de Investigación Educativa*, 15, (2). Recuperat 1 maig 2014, des de: <http://redie.uabc.mx/index.php/redie/article/view/445/610>

Garcia i Balda, J.M. (2007). *Aproximació històrica a l'educació especial a Catalunya*. L'educació institucionalitzada en centres d'educació especial a les comarques de Girona (1873- 1997). Tesis doctoral, Universitat de Girona, Girona. Recuperat 14 abril 2014, des de: <http://ebookbrowse.net/gdoc.php?id=418010778&url=d1cff72448241aac52b0a7be06ddae4>

Giné i Giné, C. (2001). Inclusió y sistema educativo. Recuperat 20 març 2014, des de: <http://campus.usal.es/~inico/actividades/actasuruguay2001/1.pdf>

Guijarro Expósito, A. (2010). Recensión: Capacidades docentes para atender a la diversidad. Una propuesta vinculada a las competencias básicas. *Revista de educación inclusiva*, 3, (3). Recuperat 3 maig 2014, des de: <http://www.ujaen.es/revista/rei/linked/documentos/documentos/11-10.pdf>

López Ruiz, E. (2013). La atención a la diversidad en la futura LOMCE. Dins Mª Cristina Cardona Moltó, Esther Chiner Sanz i Antonio V. Giner Gomis, *Investigación e Innovación Educativa al Servicio de Instituciones y Comunidades Globales, Plurales y Diversas*. (p. 218-224). Alicante: Asociación Interuniversitaria de Investigación Pedagógica (AIDIPE). Recuperat 18 abril 2014, des de: <http://dialnet.unirioja.es/servlet/articulo?codigo=4377229>

Ministeri de sanitat, política social i igualtat (2011). Estratègia espanyola sobre discapacitat 2012- 2020. Recuperat 5 febrer 2014, des de: <https://www.msssi.gob.es/ssi/discapacidad/informacion/estrategiaEspanolaDiscapacidad.htm>

Moriña Díez, A. i Parrilla Latas, A. (2006). Criterios para la formación permanente del profesorado en el marco de la educación inclusiva. *Revista de Educación*, 339, 517- 539.

Muñoz Villalobos, V. (2007). Informe del Relator Especial sobre el derecho a la educación. Aplicación de la resolución 60/251 de la asamblea general, de 15 de marzo de 2006, titulada "Consejo de derechos humanos". El derecho a la educación de las personas con discapacidades. Recuperat 16 abril 2014, des de: <http://www.conadis.salud.gob.mx/descargas/pdf/07VernorMunozONU.pdf>

Oficina Internacional d'Educació (OIE- UNESCO). (2008). 48ª reunió de la Conferència Internacional d'Educació (CIE 2008) sobre Inclusió educativa: El Camí del Futur. Un repte per compartir. Organització de les Nacions Unides per a l'educació, la ciència i la cultura. Recuperat 16 abril 2014, des de: http://www.ibe.unesco.org/fileadmin/user_upload/COPs/News_documents/2007/0710Panama_City/Documento_Inclusion_Educativa.pdf

Pineda, P. (2013). *El reto de aprender: un relato desde la diversidad*. Madrid: San Pablo.

Rubia, F. (2013). La LOMCE, una ley que apuesta por las desigualdades sociales. *Revista Fórum Aragón*, 7, 23- 29.

Pallisera Díaz, M. (2010). Apoyando proyectos de vida inclusivos: Claves para transformar las prácticas socioeducativas de personas adultas con discapacidad. *Revista de educación inclusiva*, 3 (3), 69- 87.

Parrilla Latas, A. (2002). Acerca del origen y sentido de la educación inclusiva. *Revista de Educación*, 327, 11- 29.

Powers, S. (2002). From concepts to practice in deaf education. A United Kingdom perspective on Inclusion. Birmingham: Oxford University Press. Recuperat 16 abril de 2014, des de: <http://jdsde.oxfordjournals.org/content/7/3/230.short>

Rué, J., (1991). *El treball cooperatiu*. Barcelona: Barcanova.

Sales Ciges, A. (2006). La formación inicial del profesorado ante la diversidad: una propuesta metodológica para el nuevo espacio europeo de educación superior. *Revista Interuniversitaria de Formación del Profesorado*, 20, (3), 201- 217.

Vergara, J. (2002). Marco histórico de la educación especial. Madrid: UNED. Recuperat 14 abril de 2014, des de: <http://redined.mecd.gob.es/xmlui/bitstream/handle/11162/45574/01520103000019.pdf?sequence=1>

Xarxa Telemàtica Educativa de Catalunya, XTEC. (2013). *Serveis socioculturals a la comunitat: GS Integració social*. Recuperat 27 març 2014, des de: http://www.xtec.cat/web/curriculum/curriculum_ense_prof_fp_titlogse_soccult_intsocial

Zamudio, T. (2012). *El juramento hipocrático*. Recuperat 3 maig 2014, des de <http://www.bioetica.org/cuadernos/contenidos/hipocrates.htm>

Glossari de termes

ACCIÓ SOCIOEDUCATIVA: intervenció en l'àmbit educatiu i/o social.

ADAPTACIÓ CURRICULAR: adequació del currículum pel que fa als objectius, continguts, metodologia i/o avaluació, a les necessitats i dificultats de l'alumne, per tal que pugui assolir les capacitats del curs o etapa.

AGENTS EDUCATIUS: professionals que intervenen en l'àmbit educatiu.

ÀMBIT EDUCATIU FORMAL: àmbit que pertany al sistema educatiu institucionalitzat, graduat i estructurat, i compren els primers anys d'escola primària fins als últims anys d'universitat.

ÀMBIT EDUCATIU NO FORMAL: àmbit on es desenvolupa tota activitat educativa i organitzada fora del marc del sistema oficial.

APRENENTATGE COOPERATIU: grup de procediments d'ensenyament que parteixen de l'organització de la classe en petits grups mixtos i heterogenis on els alumnes treballen conjuntament de manera coordinada per resoldre tasques acadèmiques i aprofundir en el seu propi aprenentatge.

ATENCIÓ A LA DIVERSITAT: organització de tots els elements que intervenen en l'àmbit educatiu per facilitar l'aprenentatge de tots els alumnes sense distincions.

CENTRE EDUCATIU: espai destinat a l'àmbit educatiu formal.

CLASSE MAGISTRAL: mètode d'ensenyament centrat en la transmissió de coneixements, a través del qual el professor desenvolupa un paper actiu d'explicació i els alumnes són receptors passius.

COMPETÈNCIA: conjunt de coneixements, procediments, valors i actituds que s'adquireixen mitjançant l'ensenyament i aprenentatge, i capaciten a l'estudiant per resoldre problemes específics.

COMPETÈNCIES TRANSVERSALS: coneixements vinculats a diferents sabers.

COMUNITAT EDUCATIVA: conjunt de persones que formen part i participen en l'àmbit educatiu.

DESENVOLUPAMENT COGNITIU: procés que permet adquirir coneixements mitjançant les funcions cognitives bàsiques (atenció, memòria i percepció) i les funcions cognitives superiors (pensament, llenguatge i raonament).

DESENVOLUPAMENT MOTRIU: procés que es troba estretament lligat al desenvolupament cognitiu, es relaciona amb les capacitats i habilitats motores determinades per factors com: desenvolupament físic i neurològic, experiències motores, condicions genètiques, ambientals, de cura...

DESENVOLUPAMENT SENSOPERCEPTIU: procés que es troba estretament lligat al desenvolupament cognitiu, es relaciona amb els processos de sensació i percepció.

DETECCIÓ PRECOÇ: procediments utilitzats per detectar dificultats, necessitats, trastorns o problemàtiques dels alumnes, per tal d'iniciar els mecanismes de tractament i intervenció possibles.

DISCAPACITAT INTEL·LECTUAL: discapacitat que presenten les persones que, per causes tant congènites com adquirides, presenten deficiències mentals. Aquest col·lectiu es caracteritza pel fet de tenir una funció intel·lectual inferior a la mitjana i una facilitat de comprensió i informació reduïda. Aquesta categoria no inclou les persones amb malaltia mental.

EDUCABILITAT: capacitat que té un individu de ser educat.

EDUCACIÓ ESPECIAL: instrucció especialment dissenyada a atendre les necessitats úniques dels infants amb necessitats educatives especials. Comprèn totes aquelles actuacions destinades a compensar aquestes necessitats, en centres ordinaris o específics.

EDUCACIÓ INCLUSIVA: model educatiu basat en l'atenció i valoració de la diversitat com un element enriquidor del procés d'ensenyament i aprenentatge.

FORMACIÓ CONTÍNUA: conjunt d'accions formatives i d'aprenentatge destinades a millorar les competències i habilitats dels professionals de forma constant.

FORMACIÓ PROFESSIONAL: preparació dels estudiants per a l'activitat laboral en un camp professional.

INTEGRACIÓ: procés d'incorporació d'un alumne amb necessitats educatives especials a l'escola ordinària comptant amb els suports i serveis individualitzats necessaris per a la seva atenció.

INTERDISCIPLINARIETAT: coneixements i aprenentatges que s'adquireixen a partir de la posada en pràctica de diverses disciplines.

INTERVENCIÓ EDUCATIVA: acció educativa intencional destinada als estudiants per tal que adquireixin noves habilitats, competències i actituds que contribueixin al seu desenvolupament integral.

INTERVENCIÓ PRIMERENCA: conjunt d'accions compensatòries i optimitzadores per afavorir la maduració en tots els àmbits del desenvolupament.

ITINERARIS EDUCATIUS: diferents trajectòries acadèmiques.

MATERIAL DIDÀCTIC: auxiliars que facilitin el procés d'ensenyament i aprenentatge en un context educatiu, que estimula la funció dels sentits per tal que els alumnes accedeixin més fàcilment a la informació, adquisició d'habilitats i destreses, i a la formació d'actituds i valors.

MODEL CONCEPTUAL: grup de conceptes i idees sobre persones, situacions, fenòmens i successos relacionats entre si.

MULTIDISCIPLINARIETAT: forma de treball cooperatiu entre diferents disciplines d'un mateix pla d'estudis.

NECESSITATS EDUCATIVES ESPECIALS: necessitats que requereixen determinats suports i/o atencions educatives específiques.

Programa educatiu d'atenció a la infància, 29

PROGRAMACIÓ D'AULA: conjunt d'activitats i recursos que dissenya i organitza l'educador en funció de les característiques dels alumnes.

RECURSOS EDUCATIUS: dispositius produïts en diferents suports amb intencionalitat pedagògica per contribuir al procés d'ensenyament i aprenentatge dels alumnes.

SUPORTS I SERVEIS EDUCATIUS: equips multiprofessionals de suport i assessorament als centres educatius públics i privats concertats.

TREBALL EN XARXA: pensar, comunicar i actuar de forma conjunta, compartint objectius i recursos, unificant capacitats i esforços per relacionar les accions.

Resum i descriptors

Al llarg dels anys, l'atenció i el tractament de les persones amb discapacitat marquen etapes diferents. A l'any 2006, a la Convenció de l'ONU sobre els drets de les persones amb discapacitat es configura el dret a l'educació inclusiva, de qualitat i gratuïta, donant a aquestes persones el poder per a implicar-se i participar. En aquest sentit i amb l'objectiu d'instaurar un model d'escola inclusiva, és necessari formar al professorat de totes les etapes educatives, per tal que treballi des de la perspectiva de l'educació inclusiva. Per aquest motiu, es presenta una proposta de Mòdul Professional sobre Discapacitat i Educació Inclusiva pel Cicle Formatiu de Grau Superior d'Educació Infantil.

Descriptors: Discapacitat, Educació Inclusiva i Educació Infantil.